

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Akseli Haltio ja Emmi Nikkonen

Sosionomi (AMK) lastensuojelun osaajana Etelä-Karjalassa

Opinnäytetyö 2013

Tiivistelmä

Akseli Haltio, Emmi Nikkonen
Sosionomi (AMK) lastensuojelun osaajana Etelä-Karjalassa, 57 sivua, 2 liitettä
Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö 2013
Ohjaaja: yliopettaja Tuija Nummela, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin sosionomien (AMK) osaamista ja työtehtäviä lastensuojelussa Etelä-Karjalan alueella sekä sosionomien (AMK) sijoittumista sekä heidän valmiuksiaan toimia lastensuojelussa. Opinnäytetyössä selvitettiin myös, kuinka sosionomien (AMK) työtehtäviä voisi tulevaisuudessa kehittää ja millaisia ovat sosionomien (AMK) tulevaisuuden näkymät. Selvityksen tarkoituksena oli lisätä sosionomien (AMK) näkyvyyttä työelämässä sekä näin auttaa sosionomeja kehittämään omaa ammatti-identiteettiään.

Selvitys toteutettiin sähköisellä Webropol-kyselyllä. Kysely lähetettiin organisaatioiden esimiehille, jotka lähettivät ne eteenpäin alaisilleen. Lisäksi kyselyitä lähetettiin myös sosionomeille (AMK) henkilökohtaisesti. Kyselyyn vastasi 30 sosionomia. Aineisto analysoitiin määrällisesti sekä laadullisesti Excel- ja Word-ohjelmien avulla. Tuloksista ilmenee, että sosionomit (AMK) sijoittuvat monipuolisesti lastensuojelun työkentälle erilaisiin organisaatioihin ja työskentely lastensuojelussa on hyvin asiakaskeskeistä. Sosionomien (AMK) työtehtävissä eniten toteutui yhteistyö viranomaisten ja omaisten kanssa, asiakkaan ja omaisten tukeminen, asiakasta kunnioittava työote, syrjäytymisen ehkäisy ja oman työn kehittäminen. Osaamisalueista tärkeimmiksi koettiin vuorovaikutustaidot, palveluprosessien tunteminen, kyky ottaa huomioon yksilön ainutkertaisuus, taito tukea lapsen ja nuoren osallisuutta sekä verkosto-osaaminen.

Tuloksista tuli myös esille, että sosionomit (AMK) kokivat koulutuksensa riittäväksi nykyisissä työtehtävissään, mutta kaipasivat lisäkoulutusta erityisosaamisen vahvistamiseksi esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepuolella. Sosionomit (AMK) uskoivat, että heidän koulutustaan tullaan tulevaisuudessa arvostamaan enemmän, kunhan ymmärrys sosionomien (AMK) koulutuksesta ja osaamisesta kasvaa. Sosionomit (AMK) arvostivat itse omaa työtään paljon ja kokivat sosionomien (AMK) sijoittuvan lastensuojelutehtäviin tulevaisuudessa yhä enemmän ja olevan olennainen osa lastensuojelutyötä.

Avainsanat: lastensuojelu, sosionomin (AMK) ydinosaaminen, sosiaaliohjaajan tehtävärakenne, lastensuojelulaki

Abstract

Akseli Haltio, Emmi Nikkonen

Social service workers as experts in child welfare in South Karelia, 57 pages,
2 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Health Care and Social Services, Degree Program in Social Services

Bachelor`s Thesis 2013

Instructor: Principal Lecturer, Dr. Tuija Nummela, Saimaa University of Applied
Sciences

In this thesis the skills and jobs of social service workers in child welfare were canvassed in the area of South Karelia, and also their placements and readiness to work child welfare. In addition, it was studied how social service workers' tasks might be developed in the future and what are the outlooks of social service workers. The purpose of the report was to increase the visibility of social service workers in working life and in this way help the social service workers to develop their professional identity.

The data was collected by electronic Webropol-survey. The survey was sent to the managers of the organizations who forwarded the surveys to their employees. The surveys were also sent personally to social service workers. Thirty social service workers answered the survey. The data was analyzed with both quantitative and qualitative methods with the help of Excel and Word programs. The results showed that social service workers were placed in a variety of jobs in the different organizations in the field of child welfare, and work in child welfare is very customer-oriented. In the duties of social service workers, the most important issues raised were cooperation with authorities and clients, support for clients and their relatives, respectful manner when working with clients, prevention of marginalization, and development of the work. The most important fields of know-how were interactive abilities, knowing the service process, ability to take into consideration the uniqueness of individuals, ability to support the involvement of the children and young people, and ability to network.

The results showed also that the social service workers found that their education was adequate in their present work, but they needed further education to improve their special know-how e.g. mental health. The social service workers think that people will respect their knowledge much more in the future, when understanding of their education and expertise increase. The social service workers appreciate their own work and found that social service workers will be placed in the child welfare jobs increasingly in the future, and are an essential part of child welfare work.

Keywords: child welfare, core competencies, social service workers, child welfare law

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Sosionomin koulutus ja tehtävät	6
3 Ydinosaaminen	7
4 Sosiaaliohjaajan tehtävärakenne	10
5 Lastensuojelulaki	12
5.1 Ehkäisevä lastensuojelu	13
5.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu	15
5.3 Kiireellinen sijoitus	19
5.4 Jälkihuolto	24
6 Opinnäytetyön tavoitteet ja toteutus	26
6.1 Tavoitteet ja selvitystehtävät	26
6.2 Selvityksen kohderyhmä	26
6.3 Aineistonkeruutapa	27
6.4 Aineiston analyysi	28
6.5 Eettisyys ja luotettavuus	30
7 Tulokset	31
7.1 Taustatiedot	32
7.2 Sosionomien työtehtävät	35
7.3 Sosionomien osaaminen	41
7.4 Työn kehittämisen ja tulevaisuuden näkymiä	46
8 Johtopäätökset ja pohdinta	51
Taulukot	58
Kuviot	59
Lähteet	60

Liitteet

Liite 1 Kyselylomake

Liite 2 Saatekirje

1 Johdanto

Lastensuojeluilmoitusten määrä kasvaa ja tehtävät lisääntyvät. Keskeinen syy lastensuojelutarpeen kasvuun on vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien lisääntyminen, jotka ovat heijastumia suomalaisten kasvavasta alkoholinkokonaiskulutuksesta. Myös nyky-yhteiskuntamme urakeskeisyys aiheuttaa ongelmia, sillä vanhemmilla ei ole enää tarpeeksi aikaa lapsille. Yhdessä erinäiset perheiden ja yksilöiden kokemat ongelmat johtavat pahoinvoinnin lisääntymiseen ja aiheuttavat myös lisää työtä lastensuojelun työkentällä. Tämän myötä sosionomien (AMK) ammattitaidon kysyntä kasvaa ja ydintaitojen merkitys korostuu.

Sosionomikoulutus (AMK) on aloitettu vasta 1990-luvun loppupuolella ja on näin ollen suhteellisen uusi koulutus. Sosionomit (AMK) ovatkin edelleen melko tuntematon ammattiryhmä eikä heidän roolinsa sosiaalialantyökentällä ole vielä täysin muotoutunut. Tämän vuoksi on tärkeää saada uusinta tietoa sosionomien (AMK) sijoittumisesta eri sosiaalialan työkentille sekä heidän työtehtävistään ja osaamisestaan eri työkentillä.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa sosionomien (AMK) osaamisesta ja työtehtävistä lastensuojelutyössä Etelä-Karjalan alueella ja näin lisätä sosionomien näkyvyyttä työnantajien silmissä ja auttaa sosionomeja kehittämään omaa ammatti-identiteettiään.

Idea tähän opinnäytetyöhön tuli Saimaan ammattikorkeakoulun ja Talentia Ry:n tarpeesta sekä omasta kiinnostuksestamme aiheeseen. Vuonna 2012 valmistuneet opinnäytetyöt käsittelevät sosionomien osaamista vanhustyössä sekä varhaiskasvatuksessa. Tällä hetkellä on valmistumassa selvitys myös vammaistyön osaamisesta. Tämä opinnäytetyö on jatkumoa näille opinnäytetöille. Yhdessä nämä opinnäytetyöt selventävät sosionomien roolia ja osaamista sosiaalialan työtehtävissä.

Käytämme opinnäytetyössä jatkossa sosionomi (AMK):n tilalla sanaa sosionomi.

2 Sosionomin koulutus ja tehtävät

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutus perustuu sosiaalialan ammatillisen koulutuksen kehittämiseen. Opistoasteinen sosiaalialan koulutus yhdistettiin vuosina 1996–1998, jolloin sosiaalikasvattajien, sosiaaliohjaajien ja kehitysvammaistenohjaajien koulutus yhdistettiin sosiaalialan ohjaajan tutkinnoksi. Vuonna 1995 tuli voimaan laki ammattikorkeakouluopinnoista, jonka seurauksena alettiin vakinaistaa ensimmäisiä ammattikorkeakouluja. Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmista sosiaalialalle valmistuvien tutkintonimikkeet ovat vuodesta 1999 lähtien olleet sosionomi (AMK), geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK). (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 13–14.)

Sosionomitutkinto on monipuolinen ja kattava kokonaisuus, joka koostuu työelämälähtöisestä teoreettisesta opetuksesta, ammattitaitoa edistävästä harjoittelusta, itsenäisestä työskentelystä sekä opinnäytetyöstä. Vuodesta 2006 sosionomitutkinnon laajuus on ollut 210 opintopistettä. (Mäkinen, ym. 2009, 14.) Tällä hetkellä Suomessa on mahdollista kouluttautua sosionomiksi 23 itsenäisessä ammattikorkeakoulussa, joista kolme on ruotsinkielistä. Koulutusta järjestetään nuoriso- sekä aikuiskoulutuksina. (Talentia RY, 2013.) Noin 3,5 vuotta kestävä tutkinto antaa valmistuvalla sosionomille valmiudet kasvatus-, opetus- ja ohjaustehtäviin, kuntoutuksen, ohjauksen ja sosiaalisen tuen tehtäviin, palvelutuotanto-, johtamis- ja kehittämistehtäviin, sosiaalityön tehtäviin sekä hoito- ja huolenpito-tehtäviin. Sosionomin ydinosaminen on kaikissa ammattikorkeakouluissa määritelty yhtenäiseksi, mutta erityisosaamisen painotukset sekä suuntautumisvaihtoehdot vaihtelevat ammattikorkeakouluittain. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Sosiaalialan koulutus Etelä-Karjalassa tapahtuu Saimaan ammattikorkeakoulussa Lappeenrannassa. Myös Lappeenrannassa koulutus on alkanut vuonna 1999. Perus- ja ammattiopintojen ohella sosionomi-opiskelijat ovat mukana ensimmäisestä vuodesta lähtien työelämäprojekteissa, joissa opiskelijan on tarkoituksena toimia ryhmänvetäjänä esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, vanhustyössä, vammaistyössä, mielenterveys- ja päihdetyössä sekä maahanmuuttajaprojekteissa. Saimaan ammattikorkeakoulussa osaamiseen kuuluu oleellisena

osana venäläisen kulttuurin sekä rajaseudun kysymysten ymmärtäminen, sillä Lappeenranta sijaitsee rajan läheisyydessä. Sosiaalialan koulutuksessa korostuu erityisesti yhteistyö maahanmuuttajien kanssa. (Saimaan ammattikorkeakoulu, 2012.)

Valmistumisen jälkeen sosionomi voi työskennellä itsenäisesti sosiaalialan asiantuntijatehtävissä, yrittäjänä sekä osallistua oman työnsä, työyhteisönsä ja ammattialansa kehittämiseen. (Mäkinen ym. 2009,14.) Lastensuojelu, varhaiskasvatus, perhe- ja nuorisotyö, ikääntyneiden palvelut, vammaistyö, aikuistyön palvelut, maahanmuuttajapalvelut sekä päihde- ja mielenterveystyö ovat esimerkkejä työkentistä, joihin sosionomikoulutus antaa osaamisen. (Mäkinen ym. 2009, 86–92.)

3 Ydinosaaminen

Vuonna 2006 määriteltiin sosionomitutkinnon ydinosaaminen ammattikorkeakoulujen yhteistyönä. Nämä sosiaalialankompetenssit uudistettiin vuonna 2010. (Sosiaaliportti.) Tässä osiossa on käytetty Sosionomin ammatti ja työ 2010–2025, Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä, joka on Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja ja kuuluu sarjaan A: Raportteja ja tutkimuksia 3/2010. Kyseisen julkaisun on toimittanut Leena Viinamäki.

Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen

Sosiaalialantyö tapahtuu aina yhteiskunnallisessa kontekstissa ja tämän vuoksi sosionomin onkin tärkeä tuntee hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät sekä niihin liittyvät juridiset säädöspohjat ja tietojärjestelmät sekä tarvittaessa osata soveltaa näitä. Sosionomin tulee osata myös ennakoida ja jäsentää hyvinvointipalveluiden muutoksia sekä pystyä osallistumaan aktiivisesti palveluiden tuottamiseen ja kehittämiseen. (Viinamäki 2010, 19–20)

Koska palveluohjauksesta on alkanut tulla yksi sosionomien tärkeimmistä osaamisalueista, tulee sosionomin hallita palveluohjauksen sekä ennalta ehkäisevän työn menetelmät ja lähtökohdat sekä osata arvioida eri elämäntilanteissa olevien asiakkaiden palvelutarpeita (Viinamäki 2010, 19–20).

Sosiaalialalla tehdään yhteistyötä moniammatillisten työryhmien, erilaisten verkostojen sekä asiakkaan ja hänen sosiaalisen verkostonsa kanssa. Tämän vuoksi alalla vaaditaan myös hyviä yhteistyövalmiuksia ja -taitoja. Sosionomin täytyy siis osata sekä toimia moniammatillisissa työryhmissä ja yhteisöissä sosiaalisen asiantuntijana että edistää asiakkaan turvaverkostojen toimintaa. (Viinamäki 2010, 19–20.)

Asiakastyön osaaminen

Asiakastyötä tehtäessä tulee sosionomin tunnistaa oma arvomaailmansa ja ihmiskäsityksensä sekä näiden merkitys asiakkaiden ja asiakasryhmien kanssa työtä tehtäessä. Asiakastyötä sosiaalialalla tehtäessä tulee myös muistaa se, että työtä tehdään monenlaisten ja kaikenikäisten asiakkaiden kanssa. Asiakastyö voi olla työskentelyä niin perheiden, yksilöiden, ryhmien kuin yhteisöjenkin kanssa. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että sosionomi osaa tavoitteellisesti tukea sekä ohjata erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä heidän arjessaan. (Viinamäki 2010, 17–18.)

Koska sosionomi työskentelee eri kasvun ja kehityksen vaiheissa sekä eri elämäntilanteissa olevien asiakkaiden kanssa, tulee hänen osata ottaa nämä seikat huomioon asiakkaiden tarpeita pohtiessaan ja tukiessaan yksilön voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistumista sekä yrittäessään ymmärtää asiakkaan tilannetta (Viinamäki 2010, 17–18).

Asiakastyössä on myös tärkeää, että sosionomi osaa luoda ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen, joka tukee asiakkaan osallisuutta. Hänen tulee myös osata soveltaa työssään erilaisia asiakastyön teoreettisia työorientaatioita sekä työmenetelmiä ja pystyä kuvaamaan ja arvioimaan asiakasprosessin eri vaiheita ja kehittämään työtään niiden pohjalta. (Viinamäki 2010, 17–18.)

Sosiaalialan eettinen osaaminen

Ei ole olemassa ammattialaa, jolla eettisyyttä ei tarvittaisi. Tämän vuoksi eettinen osaaminen kuuluu kaikkien alojen yhteisiin kompetensseihin. Koska sosiaalialan eettiseen osaamiseen kuitenkin kuuluu erilaisia painotuksia verrattuna muihin aloihin, on sosiaalialan eettisestä osaamisesta syytä puhua sosionomitutkinnon omana koulutusohjelmakohtaisena kompetenssina. (Viinämäki 2010, 16–17.)

Sosiaalialan työssä kohtaa usein tehtäviä, jotka voivat olla eettisesti haastavia ja joskus jopa ristiriitaisia. Sosionomin on kyettävä toimimaan tällaisissa arvoristiriitoja sisältävissä tilanteissa ja pystyttävä ottamaan huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuus. Hänen on pitänyt sisäistää sosiaalialan arvot sekä ammattieettiset periaatteet, joiden mukaan hän on myös sitoutunut toimimaan. (Viinämäki 2010, 16–17.)

Sosionomin tulee työskennellessään edistää suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa. Hänen tarkoituksenaan on myös ehkäistä huono-osaisuutta niin yhteisön ja yksilön kuin yhteiskunnankin näkökulmasta. Sosionomi kykenee myös tarkastelemaan ja arvioimaan monipuolisesti omaa toimintaansa eettisesti eli sosiaalialan arvolähtökohdista käsin. (Viinämäki 2010, 16–17.)

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen

Sosionomi osaa analysoida rakenteita ja prosesseja, jotka tuottavat epätasa-arvoa sekä huono-osaisuutta alueellisella, kansallisella sekä kansainvälisellä tasolla. Hän osaa myös käyttää erilaisia yhteisösosiaalityön, yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja viestinnän keinoja sekä osaa tukea kansalaisten osallisuutta. Sosionomi kykenee myös osallistumaan vaikuttamistyöhön yhdessä asiakkaiden sekä muiden toimijoiden kanssa. (Viinämäki 2010, 20–21.)

Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen

Sosiaalialan työssä keskeisessä osassa on kyky toimia muutosten keskellä jatkuvasti omaa toimintaansa kehittäen. Siksi onkin tärkeää, että sosionomi on sisäistänyt reflektiivisen, tutkivan ja kehittävän työotteen. Sosionomilla on myös käytäntöpainotteista tutkimuksellista osaamista sekä hän osaa tuottaa uutta tietoa. Hänen tulee myös osata suunnitella, toteuttaa, arvioida ja raportoida sosiaalialan kehittämishankkeita, sillä sosiaalialan kehittämistoiminnasta suurin osa tapahtuu erilaisten projektien avulla, jonka vuoksi projektityön perusvalmiuksien hallinta on tärkeää. (Viinamäki 2010, 21.)

Johtajaosaaminen

Sosionomitutkinto antaa tuleville sosionomeille valmiudet toimia työyhteisössään lähiesimiehenä. Tämä tarkoittaa sitä, että sosionomilla on tuntemus talous- ja henkilöstöhallinnon peruseräistä sekä hän osaa kehittää sosiaalialan osaamista, työyhteisöjä sekä palveluprosesseja. Sosionomi kykenee myös päätöksentekoon ennakoimattomissa toimintaympäristöissä. (Viinamäki 2010, 21–22.)

4 Sosiaaliohjaajan tehtävä rakenne

Laaja-alaisen asiantuntijaryhmän valmistelemien sosiaalihuollon työntekijöiden tehtävä rakennesuosituksen on tarkoitus selkeyttää tehtäväjako keskeisten sosiaalihuollon ammattilaisten välillä sosiaalialalla. Tämä tehtävänjako perustuu lakiin sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005) ja niiden tavoitteena on pystyä vastaamaan entistä paremmin jokaisen asiakkaan tarpeisiin sekä hyödyntää osaamista, jota sosiaalialan uudistunut koulutus tuottaa. (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 4.)

Lastensuojelun avohuollossa sosionomit (AMK) työskentelevät lähinnä sosiaalitoimistojen sosiaaliohjaajina tai lastensuojelun ehkäisevän tai korjaavan työn

alueella perhetyöntekijöinä tai -ohjaajina. Lastensuojelun sijaishuollossa työskentelevät sosionomit toimivat erilaisissa lastensuojelulaitoksissa tai -yksiköissä sosiaaliohjaajina, lähikasvattajina tai vastaavina ohjaajina. (Mäkinen ym. 2009, 86.)

Lastensuojelun avohuollossa sosiaaliohjaaja voi vastaanottaa hakemuksia tai lastensuojeluilmoituksia. Tämän jälkeen sosiaalityöntekijä ratkaisee, onko kiireellisille tai välittömille toimenpiteille tarvetta. Mikäli kiireellisille tai välittömille toimenpiteille ei ole tarvetta, tekee sosiaalityöntekijä seitsemän arkipäivän kuluessa päätöksen siitä, ryhdytäänkö asiassa lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. Lastensuojeluilmoituksen tai hakemuksen vastaanoton jälkeen tehtävä lastensuojelutarpeen selvitys kuuluu sosiaalityöntekijän tehtäviin ja hänen työparinaan voi tässä toimia sosiaaliohjaaja. Mikäli lastensuojelutarpeen selvityksessä ilmenee tarvetta lastensuojelun tukitoimiin tai palveluihin, on sosiaaliohjaaja osana moniammatillista tiimiä laatimassa asiakaskohtaista suunnitelmaa sekä toteuttaa laadittua suunnitelmaa itsenäisesti arjen toiminnassa. (Mäkinen ym. 2009, 86–87; Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 29.)

Avohuollossa sosiaaliohjaajan, kuten muidenkin ammattiryhmien, tehtäviin kuuluu myös neuvonta- ja ohjaustyö sekä psykososiaalinen asiakastyö. Palvelutarpeen arviointi sosiaalityöntekijän kanssa, perhetyö ja avohuollon tukitoimet sekä jälkihuollon toteuttaminen kuuluvat erityisesti sosiaaliohjaajan työtehtäviin. (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 32.)

Sijaishuollossa sosiaaliohjaaja vastaa lastensuojelun asiakassuunnitelman toteuttamisen lisäksi myös laitoksen hoito- ja kasvatustehtävistä, joita ovat esimerkiksi lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen turvaaminen sekä huolehtiminen siitä, että lapsen turvallinen ja toimiva arki jatkuu. Tehtäviin kuuluu myös yhteydenpito lapsen lähiverkoston ja sen tukeminen sekä yhteistyö lapsen elämään kuuluvien läheisten ja viranomaisten kanssa. Myös laitosten yhteydessä annettavista jälkihuollon palveluista huolehtiminen kuuluu sosiaaliohjaajan tehtäviin. (Mäkinen ym. 2009, 87–88; Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 32.)

5 Lastensuojelulaki

Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Jäljempänä tässä laissa säädetyin edellytyksin lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin lapsen hoidon ja huollon järjestämiseksi. (Lastensuojelulaki, 2 §.)

Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki, 1 §).

Lapsen oikeuksista on säädetty Suomen perustuslaissa ja Suomessa voimaan tulleissa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä lapsen oikeuksien yleissopimuksessa. Niissä painotetaan lapsen edun huomioimista kaikessa viranomaistoiminnassa. Pelkkä lastensuojelulaki ei kykene yksin turvaamaan lasten oikeuksia, vaan sitä on tuettava myös muulla lainsäädännöllä ja viranomaisten sekä koko yhteiskunnan toiminnalla. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.)

Laissa lastensuojelu määritellään laajasti. Lastensuojelun tehtävänä on sekä tukea että auttaa vanhempia huolehtimaan lapsistaan. Mikäli vanhemmat eivät jostain syystä ole kykeneväisiä huolehtimaan lapsistaan tai lapsi tai nuori on haitaksi tai vaaraksi itselleen, on lastensuojelun tällaisissa tilanteissa turvattava ja suojeltava lasta. (Ensi- ja turvakotien liitto 2012.)

Lastensuojelu jakautuu ehkäisevään lastensuojeluun sekä lapsi- ja perhekoh- taiseen lastensuojeluun (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012). Varsinaisen lastensuojelun tarvetta ehkäistään lasten ja nuorten hyvinvointia edistävillä toimilla. Ehkäisevä lastensuojelu puolestaan pyrkii ehkäisemään ongelmien syntymistä ja pahenemista tarjoamalla riittävän aikaisessa vaiheessa apua ja tukea. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.)

5.1 Ehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelun lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi 2 luvun mukaista ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Lastensuojelulaki, 3 a §.)

Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa varhaista puuttumista lapsen ja perheen tilanteeseen sekä erityisen tuen järjestämistä lasten vanhemmille, huoltajille sekä muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille heidän kasvatustehtävissään (Räty 2012, 21).

Ehkäisevä lastensuojelu pyrkii toteuttamaan lasten oikeuksien sopimuksen periaatteita. Ehkäisevä lastensuojelun tavoitteena on ehkäistä lasten hyvinvointia, kasvua ja kehitystä vaarantavien tekijöiden ilmaantumista. Ehkäisy tapahtuu kaikissa lapsille suunnatuissa palveluissa, joissa tuetaan myös lasten vanhempia ja huoltajia. Kaikki toiminta, jolla edistetään lasten hyvinvointia ja ehkäistään pahoinvointia, on ehkäisevää lastensuojelua. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Lapsen tärkein kasvuyhteisö ja -ympäristö on perhe. Yleensä lapsen hyvinvointiin vaikuttavat hänen vanhempiensa ja sisarusten kokema hyvinvointi, jolloin perhettä tukemalla edistetään myös lapsen hyvinvointia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Alle kouluikäisten lasten kanssa toteutettava ehkäisevä lastensuojelu näkyy keskeisimpänä neuvolapalveluissa ja varhaiskasvatuspalveluissa. Neuvoloiden toiminta koostuu lähinnä yksilöllisesti toteutettavien terveystarkastusten ja terveysneuvonnan ympärille. Terveystarkastukset auttavat koko perheen hyvinvoinnin arvioinnissa. Neuvolapalvelut tavoittavat lähestulkoon kaikki alle kouluikäisten perheet ja lasta odottavat perheet. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Varhaiskasvatuspalveluilla puolestaan tarkoitetaan päiväkotihoidoa, perhepäivähoitoa, esiopetusta, koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä avointa var-

haiskasvatustoimintaa. Varhaiskasvatuksen valtakunnallinen määritelmä on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuva kasvatuksellinen vuorovaikuttaminen, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Varhaiskasvatuspalvelut tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Näin ne tukevat myös perheitä heidän kasvatustehtävässään, toimien näin jo lähtökohteisesti ehkäisevänä lastensuojeluna. Kasvatuskumppanuus onkin tärkeä linkki päivähoiton ja vanhempien välillä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Kouluikäisten parissa ehkäisevä lastensuojelu näyttäytyy lähinnä koulun tarjoamien palveluiden muodossa. Lastensuojelulain mukaan kunnan on järjestettävä koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka tarjoavat oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin sekä poistavat ja ehkäisevät oppilaiden sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia. Koulukuraattori, -psykologi ja terveydenhoitaja muodostavatkin yhdessä muiden toimijoiden kanssa perustuslain määräämän oppilashuollon, joka pyrkii tuottamaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä, ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Nuorisotyöllä on iso merkitys nuorisoa koskevassa ehkäisevässä lastensuojelussa. Nuorisolaissa nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten oman ajan käyttöön kohdistuvaa aktiivisen kansalaisuuden edistämistä, nuorten sosiaalista vahvistamista, nuoren kasvun ja itsenäistymisen tukemista sekä sukupolvien välistä vuorovaikutusta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Kunnat ovat vastuussa nuorisotyön toteuttamisesta. Kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut ja muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Etsivällä nuorisotyöllä puolestaan tarkoitetaan tuen tarpeessa olevan nuoren tavoittamista ja auttamista sellaisten palveluiden ja tuen piiriin, jolla edistetään hänen itsenäistymistään, kasvuaan sekä pääsyä koulutukseen ja työelämään. Etsivässä nuorisotyössä on avainasemassa nuoren oma arvio tuen tarpeesta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

5.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki, 3 §.)

Lastensuojelun taustalla voi olla monenlaisia syitä, liittyen lapseen, perheeseen tai molempiin. Kuka tahansa voi tehdä lastensuojeluilmoituksen, mutta tietyillä ammattikunnilla, kuten sosionomilla, ja luottamustoimen tahoilla on siihen lakisääteinen velvollisuus. Myös perhe itse voi ottaa yhteyttä ongelmatilanteessa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Lastensuojeluilmoituksen syynä voi olla esimerkiksi lapsen heitteillejättö, lapsen pahoinpitely tai lapsen tarpeiden laiminlyönti. Ilmoituksen syynä voi olla myös huoltajan tai vanhemman ongelmat esimerkiksi päihteiden tai mielenterveyden kanssa, jos on uhka siihen, että niistä aiheutuva jaksamattomuus vaarantaa lapsen hyvinvoinnin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Myös lapsen päihteiden käyttö, mielenterveydelliset ongelmat, rikollisuus tai itsetuhoisuus voivat olla ilmoituksen syinä. Nämä vaarantavat lapsen kehityksen. On tärkeintä, että ilmoitus tehdään mahdollisimman nopeasti, sillä mahdollisten jatkotoimenpiteiden arviointi on lastensuojeluviranomaisen vastuulla. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Lastensuojelutarpeen selvitys

Mikäli lastensuojeluviranomaiset arvioivat lastensuojeluilmoituksen johtavan jatkotoimenpiteisiin, seuraa ilmoitusta lastensuojelutarpeen selvitys. Lastensuojelutarpeen selvitys aloittaa lastensuojelun asiakkuuden. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Lastensuojelutarpeen selvitys pyrkii arvioimaan lapsen kokonaisvaltaisen tilanteen. Selvitystä tehdään yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sillä hetkellä vastaavien henkilöiden kanssa. Selvitys selvittää lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat tekijät, kuten lapsen ystäväpiiri, koulunkäynti, päivittäinen hoito sekä muut lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat asiat. Selvityksessä kartoitetaan myös vanhempien kasvatuskäytännön vaikuttavat tekijät, kuten sairaudet ja muut mahdolliset ongelmat, esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat sekä taloudelliset edellytykset lapsen hoitoon ja huolenpitoon. (Räty 2012, 229.)

Selvityksen tarkoituksena on arvioida huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kykyä ja mahdollisuuksia huolehtia lapsen turvallisuudesta, perustarpeista sekä kehitystason mukaisesta hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta. Lastensuojelutarpeen selvityksessä arvioidaan myös sitä, kuinka voidaan tukea huoltajan tai muiden hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa olevien ihmisten edellytyksiä vastata lapsen ensisijaisesta hoidosta ja huolenpidosta sekä edistää vanhemmalle kuuluvien kasvatustekijöiden toteutumista. (Räty 2012, 229.)

Kun lastensuojeluasiakkuus alkaa, on lapselle ja perheelle nimettävä sosiaalityöntekijä, joka vastaa lastensuojelusta. Lastensuojelutarpeen selvityksestä vastaa tämä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Selvitys tulee tehdä lähtökohtaisesti parityöskentelynä. Sosiaalityöntekijän parina voi olla toinen sosiaalityöntekijä tai toinen lastensuojelun työntekijä, edellytyksenä on aina kuitenkin riittävä lastensuojelun asiantuntemus. (Räty 2012, 229.)

Lastensuojelutarpeen selvitystä laadittaessa on tavattava lasta, lapsen vanhempia sekä muita kasvatuksesta ja lapsen hoidosta vastuussa olevia henkilöitä ja tarvittaessa muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa olevia ihmisiä. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voi neuvotella muiden lapsen läheisten henkilöiden, yhteistyötahojen ja asiantuntijoiden kanssa. Lapsen tapaamista säätelee lastensuojelulain 29 §, jonka mukaan lasta tulee tavata riittävän usein henkilökohtaisesti, tapaamisten järjestämisessä on pyrittävä yhteistoimintaan lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa ja tarvittaessa lasta on oikeus tavata myös ilman huoltajan suostumusta, jos sen arvioidaan olevan lapsen ikä, kehitys tai olosuhteet huomioiden lapsen edun mukaista. Lastensuojelutarpeen selvitys on tehtävä, vaikka lapsi tai vanhemmat vastustaisivat sen tekemistä. (Räty 2012, 229.)

Lastensuojelutarpeen selvityksestä tehdään yhteenveto, jonka perusteella lastensuojeluasiakkuus päättyy tai jatkuu. Mikäli asiakkuus päättyy, voidaan lapsi tai perhe ohjata muiden palveluiden tuen piiriin tarpeen mukaan. Yhteenvedossa selitetään selvityksen sisältö, käytetyt menetelmät ja havaintojen kuvaus tiiviisti. Siihen tulee myös kirjata lapsen, huoltajien ja työntekijöiden näkemys tilanteesta. Yhteenvedossa sosiaalityöntekijä kertoo mielipiteensä siitä, täytyvätkö lastensuojeluasiakkuuden kriteerit ja perustelee mielipiteensä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.)

Avohuollon tukitoimet

Avohuollon tukitoimet ovat ensisijainen toimi ennen huostaanottoa ja sijaishuoltoa. Avohuollon tukitoimien on oltava lapsen huolenpidon kannalta sopivia, mahdollisia ja riittäviä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.) Avohuollon tukitoimiin on viipymättä ryhdyttävä, mikäli lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä sekä jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään (Lastensuojelulaki 34§).

Tukitoimien suunnittelussa ja toteutuksessa lapsen etu on aina ensisijainen. Tukitoimet pyrkivät tukemaan ja edistämään lapsen kasvua ja kehitystä. Tukitoimia suunnittelussa ja toteutuksessa on tavattava lasta riittävän usein ja hen-

kilökohtaisesti, tapaaminen voidaan tarvittaessa tehdä myös ilman huoltajan suostumusta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Avohuollon tukitoimet kirjataan asiakassuunnitelmaan ja myönnettyistä tukitoimista tehdään päätös. Asiakassuunnitelmaan merkitään, mihin ja millä aikataululla tukitoimilla yritetään saada muutosta aikaiseksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Toimeentulon ja asumisen turvaaminen

Toimeentulon ja asumisen turvaaminen ovat lain mukaisesti määritellyjä luonteeltaan subjektiivisia oikeuksia, eli lapsella, perheellä ja itsenäistyvällä nuorella on oikeus riittävään taloudelliseen tukeen ja asumiseen. Nämä tukitoimet on järjestettävä viipymättä, eikä kunta voi vedota määrärahojen puutteeseen ja sillä perusteella jättää tukitoimia järjestämättä, koska kyseessä on kuntia sitova velvoite. Toimeentulon ja asumisen puutteet eivät yksinään ole riittävä peruste huostaanotolle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Lastensuojelun asiakkaan taloudellinen tuki voidaan järjestää monilla tavoilla, esimerkiksi tukemalla lapsen harrastuksia tai opiskelua. Taloudellisen tuen myöntämisessä ei noudateta toimeentulotukinormeja, vaan käytetään harkintaa, jolloin päätös tehdään perheen tuen tarpeen mukaisesti. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Muita avohuollon tukitoimia

Lastensuojelulaissa säädettyjä muita avohuollon tukitoimia on järjestettävä tarvittaessa. Laki ei velvoita kuntaa ehdottomasti järjestämään lastensuojelulain 36§ mukaisia tukitoimia, eikä asiakkaalla ole subjektiivisia oikeuksia niihin. Lasta ja perhettä ei voi kuitenkaan jättää ilman tukitoimia vedoten esimerkiksi määrärahojen puutteeseen, sillä kunnilla on korostettu tukitoimien järjestämisvastuu. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Lastensuojelulaki 36§ on luettelo avohuollon tukitoimista, joita kunnissa tulee tarvittaessa järjestää:

- tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen
- lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä
- tukihenkilö tai -perhe
- lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja
- perhetyötä
- koko perheen 37§:ssä tarkoitettu sijoitus perhe- tai laitoshoitoon
- vertaisryhmätoimintaa
- loma- ja virkistystoimintaa
- muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia.

Tukitoimista pyritään järjestämään lapselle ja perheelle kattava ja monipuolinen kokonaisuus. Se ei kuitenkaan tarkoita, että kaikkia tukimuotoja tulisi käyttää. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

5.3 Kiireellinen sijoitus

Kiireelliseen sijoitukseen voidaan ryhtyä välittömästi, mikäli lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa (Lastensuojelulaki 38§). Kiireellisen sijoituksen tarve voi syntyä esimerkiksi silloin, kun lapsen ympäristö tai puutteet huolenpidossa vaarantavat lapsen terveyden välittömästi, tai kun lapsen huoltajat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lastaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos).

Lapsen yhtäkkinen erottaminen perheestä on lapselle haitallista, jolloin onkin äärimmäisen tärkeää arvioida, tuleeko lapsi ottaa pois kotoa ja sijoittaa kodin ulkopuolelle. Tällöin joudutaan pohtimaan kahden asian välillä: onko lapselle haitallisempaa vaaratilanne vai eroon joutuminen vanhemmistaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Päätöksen kiireellisen sijoituksen päätöksen tekee sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaava viranhaltija (Lastensuojelulaki 13§). Kiireellinen sijoitus tapahtuu usein virka-ajan ulkopuolella, jolloin päätöksen tekee sosiaalipäivystyksessä toimiva sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaava työntekijä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos).

Kiireellisen sijoituksen tapahtuessa voidaan lapsi sijoittaa perhehoitoon, laitokseen, terveydenhuollon laitokseen tai järjestää muilla keinoin hänen tarvitsemansa hoito (Lastensuojelulaki, 49§). Esimerkiksi sijoitus terveydenhuollon laitokseen voi tapahtua silloin, jos lapsi tarvitsee välitöntä terveydenhuollon viranomaisten järjestämää hoitoa ja huolenpitoa. Joskus puolestaan on mahdollista sijoittaa lapsi sukulaisen luo. Sijoituspaikan tulee olla turvallinen ja vakiintunut paikka. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Toimivaltaisen viranomaisen on selvitettävä lapsen, huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön mielipide ja käsitys kiireellistä sijoitusta tehtäessä. Mikäli asia erittäin kiireellinen, on mielipiteen ja käsityksen selvitys mahdollista jättää tekemättä. Näin voidaan toimia, jos lapsen terveys, kehitys tai turvallisuus on uhattuna käsittelyn aiheuttaman viivästyksen seurauksena. (Räty 2012, 308–309)

Kiireellisen sijoituksen lakkaamisesta on aina tehtävä erillinen päätös, jonka tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai tarvittaessa muu lastensuojeluasioista vastaava sosiaalityöntekijä. Kiireellinen sijoitus on lakkautettava heti, kun perustelut sen jatkamiselle ovat lakanneet. Sijoitus lakkaa viimeistään 30 päivässä sijoituksen alkamisesta lähtien, mutta mikäli nämä 30 päivää eivät riitä huostaanoton tarpeen selvittämiseksi, on mahdollista jatkaa kiireellistä sijoitusta enintään 30 päivällä. Kiireellisen sijoituksen lakatessa lapsi joko palautuu vanhemmille tai huostaanotetaan. Kiireellisen sijoituksen jälkeen lapsen sijoitus voi jatkua avohuollon tukitoimena. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Huostaanotto

Kun avohuollon tukitoimet eivät riitä turvaamaan lapsen turvallista ympäristöä, kehitystä ja hyvinvointia, on viimeinen keino lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen suorittama huostaanotto. Huostaanoton perusteet on jaettu kahteen itsenäiseen perusteeseen: lapsen kasvuolon puutteet ja lapsen oma käyttäytyminen. (Räty 2012, 312.)

Huostaanotto ja sijoitus valmistellaan parityönä, jolloin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä työskentelee toisen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän kanssa. Asianosaisille on varattava tilaisuus kuulemiseen huostaanoton valmistelussa, oli kyse sitten suostumuksenmukaisesta tai tahdonvastaisesta huostaanotosta. Asianosaisia ovat yli 12 vuotta täyttänyt lapsi, vanhempi, huoltaja tai muu kasvatuksesta ja hoidosta lähiaikoina vastannut henkilö. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai huoltaja eivät vastusta huostaanottoa, tekee päätöksen johtosäännöissä määritelty johtava viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän esityksestä. Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai huoltaja vastustaa huostaanottoa, päätöstä ei tehdä sosiaalitoimessa, vaan sosiaalihuollon johtava viranhaltija tekee huostaanottohakemuksen hallinto-oikeudelle. Huostaanottopäätös tulee antaa tiedoksi kaikille asianosaisille. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi ja lopetettava heti, kun huostassapidon ja sijoituksen tarve lakkaa. Alle 18-vuotiaan huostassapito lakkaa, mikäli kasvuolot ovat oleellisesti parantuneet ja säilyneet hyvinä riittävän kauan. Huostassapito lakkaa viimeistään lapsen täyttäessä 18 vuotta. Huostaanoton päätyttyä alkaa jälkihuolto. Oikeus jälkihuoltoon päättyy viimeistään 21-vuotiaana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun sekä kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (Räty 2012, 405). Lapsen sijaishuoltopaikkaa valittaessa on lähtökohtana lapsen omat tarpeet. Vuoden 2012 alussa voimaan tulleen lastensuojelulain muutoksen mukaan lapsen sijaishuolto on järjestettävä ensisijaisesti perhehoidossa, mikäli sijaisperhe kykenee vastaamaan lapsen tarpeisiin. Sijaishuolto päättyy huostaanoton päättyessä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Sijaishuoltoon siirtyminen tulee valmistella ja suunnitella huolellisesti. Poikkeuksena on kiireinen kriisitilanne. Työntekijä ottaa lapsen ja perheen kanssa selvillä heidän tarpeensa ja etsii lapselle sopivan sijaishuoltopaikan. Lapselle ja vanhemmille järjestetään tutustumiskäynti sijaishuoltopaikkaan ennen sinne siirtymistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Huostaanotetulle lapselle tehdään asiakassuunnitelma, johon kirjataan esimerkiksi sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen järjestäminen, yhteydenpito läheisiin ja maksettavat käyttövarat. Asiakassuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa ja vähintään kerran vuodessa. Huostaanotetun lapsen vanhemmille tulee laatia erillinen asiakassuunnitelma vanhemmuuden tukemiseksi. Lapsen asiakassuunnitelmaa tukevat sijaishuoltopaikan työntekijöiden, lapsen ja huoltajan yhteistyössä laatimat hoito- ja kasvatussuunnitelmat. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Oikeudet sijaishuollossa

Sijaishuollossa lapsella on oikeus tavata hänelle läheisiä ihmisiä, oikeus tavata sosiaalityöntekijöitä ja saada tietoa omasta tilanteestaan, oikeus käyttövaroihin sekä tarvitsemiinsa palveluihin. Lapsen vanhemmilla säilyvät huoltajan oikeudet, tosin rajoituksin, sillä sosiaalihuollosta vastaava toimielin vastaa lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta, opetuksesta ja terveydenhuollosta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Sijaishuollon muodot

Sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoitona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Perhekodit ovat yksityiskoteja, joissa annetaan perhehoitoa. Henkilö, joka sopii koulutuksensa, kokemuksensa ja henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella antamaan perhehoitoa, voidaan hyväksyä perhehoitajaksi. Perhehoitajan tehtävänä on kasvattaa ja hoitaa lasta, tukea yhteydenpitoa läheisiin ihmisiin ja sitoutua lapseen. Perhehoitajia kutsutaan myös sijaisvanhemmiksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Ammatilliset perhekodit ovat yksityisten henkilöiden ylläpitämien sijaisperheiden ja laitoshoidon välimuoto. Ammatillisissa perhekodeissa hoidetaan lapsia, jotka ovat esimerkiksi liian vaikeahoitaisia sijoittuakseen sijaisperheeseen. Sosiaalihuoltolain mukaan ammatillisessa perhekodissa voidaan hoitaa samanaikaisesti enintään neljää henkeä. Tähän lasketaan mukaan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa ja huolenpitoa vaativat henkilöt. Hoidettavien henkilöiden määrä nousee seitsemään, mikäli hoitajia on vähintään kaksi, joista ainakin toisella on perhehoitajalain mukainen kelpoisuus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Laitoshuoltoa järjestetään lapsi- ja nuorisokodeissa, koulukodeissa ja vastaanotokodeissa. Lapsi ja -nuorisokodit pyrkivät kodinomaisen ja turvallisen arjen luomiseen. Koulukotien sijoitusperusteet liittyvät usein koulunkäynnin laiminlyömiseen oman ja muiden ihmisten terveyden vaarantamiseen ja psykiatrisiin ongelmiin. Vastaanotokodeissa selvitetään ja arvioidaan lapsen ja perheen elämäntilannetta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Lapsi voidaan myös sijoittaa kotiin väliaikaisesti huoltajansa hoidettavaksi. Sijoitus kestää enintään 6 kuukautta ja tarkoituksena on valmistella huostaanotetun lapsen palautumista kotiin, jolloin varmistetaan, että se on lapsen kannalta hyvä ratkaisu. Lapsen ja kodin tilannetta seurataan asiakassuunnitelmassa määritelty aika. Sen kuluessa päätetään huostaanoton lopetuksesta tai jatkumisesta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Lapsen sijoitus sukulaisten luo on mahdollinen. Sijoituksen perusteena on lapsen tarve. Sukulaisilla ei ole mitään erityistä oikeutta saada lasta asumaan luokseen. Lapsi voidaan sijoittaa myös yksityisesti, mikäli huoltaja hyväksyy sijoituksen ja valitsee sijoituspaikan. Siinä tapauksessa lapsen huoltaja vastaa edelleen lapsen elatuksesta, mutta lapsilisät ja mahdolliset lapselle kuuluvat eläkkeet siirretään lapsen hoidosta vastaavalle henkilölle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Rajoitustoimenpiteet sijaishuollossa

Rajoitustoimenpiteiden käyttö on rajattu ainoastaan laitoksiin. Lastensuojelulain mukaisia laitoksia, joissa rajoitustoimenpiteitä saadaan käyttää, ovat lastenkodit, nuorisokodit, koulukodit sekä muut niihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset, kuten ammatilliset perhekodit, joilla on laitoslupa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Rajoitustoimenpiteisiin kuuluu yhteydenpidon rajoittaminen, aineiden ja esineiden haltuunotto, henkilötarkastus ja henkilökatsaus, omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen ja luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, eristäminen ja erityinen huolenpito. Rajoitustoimenpiteistä tulee aina tehdä päätös ja ne tulee kirjata. Kirjaaminen turvaa toimenpiteiden käytön seurannan ja valvonnan ja auttaa arvioimaan lapsen tarvitsemaa apua ja tukea. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

5.4 Jälkihuolto

Jälkihuolto pyrkii helpottamaan lapsen kotiutumista sijaishuollosta sekä tukemaan itsenäistymistä. Yksilöllisen jälkihuoltotarpeen perusteella käytettävissä ovat mitkä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollonpalvelut. Palvelukokonaisuus suunnitellaan ja rakennetaan yhteistyössä nuoren ja viranomaisten kesken. Lapselle tehdään aina jälkihuoltosuunnitelma. Myös lapsen huoltajien tukeminen kuuluu jälkihuoltovelvoitteeseen erityisesti sijaishuollon jälkeisessä kotouttamistilanteessa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Jos nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, huostaanotettuna tai jälkihuoltona, on kuukausittain varattava hänelle itsenäistymisvaroja vähintään 40 prosenttia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 § mukaisista tuloista, korvauksista ja saatavista. Määrää laskettaessa lapsilisää ei huomioida. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen loppuu lapsen täyttäessä 21 vuotta tai kun on kulunut viisi vuotta lastensuojeluasiakkuudesta sijoittumisen päättymisen jälkeen. Nuorelle jälkihuolto on vapaaehtoista ja nuori voi pyytää sitä milloin tahansa ennen 21 ikävuotta. Kun jälkihuoltoa ei järjestetä, on siitä tehtävä erillinen ja valituskelpoinen päätös. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

6 Opinnäytetyön tavoitteet ja toteutus

6.1 Tavoitteet ja selvitystehtävät

Opinnäytetyömme tavoitteena on kuvata sosionomien osaamista lastensuojelussa Etelä-Karjalan alueella. Tavoitteenamme on saada monipuolinen kuva sosionomien osaamisesta lastensuojelussa ja selvittää sosionomin valmiudet työskennellä kyseisellä työkentällä. Tavoitteenamme on myös tuottaa tietoa siitä, mihin sosiaalialan yksiköihin sosionomit lastensuojelussa sijoittuvat ja mitä heidän tehtävänsä ovat työpaikoilla sekä kuinka sosionomien työtehtäviä lastensuojelukentällä voi tulevaisuudessa kehittää.

Meitä aihe kiinnostaa, sillä lastensuojelu on yksi työkenttä, jossa meillä olisi tulevaisuudessa kiinnostusta työskennellä. Selvityksemme auttaa myös meitä muodostamaan paremman kokonaiskuvan lastensuojelusta ja antaa meille tärkeää tietoa tulevaa työelämää varten.

Opinnäytetyön selvitystehtävät ovat:

1. Mitä ovat sosionomien työtehtävät lastensuojelussa?
2. Mihin sosiaalialan organisaatioihin sosionomit sijoittuvat lastensuojelussa?
3. Mitä on sosionomin osaaminen lastensuojelussa?

6.2 Selvityksen kohderyhmä

Selvityksen kohderyhmänä ovat Etelä-Karjalassa lastensuojelun parissa työskentelevät sosionomit. Kohderyhmäämme kuuluu julkisen ja yksityisen sektorin sekä kolmannen sektorin toimijoita. Selvityksen alueena on koko Etelä-Karjala, sillä opinnäytetyömme kuuluu samaan sarjaan jo aiemmin kirjoitettujen opinnäytetöiden kanssa, jotka koskevat sosionomien osaamista vanhustyössä ja varhaiskasvatuksessa.

Kohderyhmän tavoittamiseen saimme apua opettajilta, joilla oli lista Etelä-Karjalan lastensuojeluyksiköistä. Etsimme myös itse lastensuojeluyksiköitä Internetiä apuna käyttäen varmistaaksemme, että selvitys todella kattaa koko Etelä-Karjalan. Samalla tarkistimme opettajilta saamamme listan paikkaansa pitävyyden, sillä oli mahdollista, että se ei ollut täysin ajan tasalla.

Saatuamme yksiköiden tiedot lähetimme tutkimuslupahakemuksia 23 yksityiseen lastensuojeluyksikköön ja perhekotiin. Tutkimuslupia palautettiin kymmenen kappaletta. Kuusi organisaatiota myönsi tutkimusluvan ja loput ilmoittivat, ettei heillä työskennellyt sosionomeja. Tutkimusluvut saimme myös Imatran kaupungilta sekä Eksotelta. Tutkimusluvut saatuamme lähetimme linkin sähköiseen Webropol-kyselyyn saatekirjeineen yksiköiden johtajille, jotka välittivät kyselyn eteenpäin yksiköissään työskenteleville sosionomeille. Varmistimme vielä Eksoten yksiköiden johtajilta, että heille kyseinen käytäntö sopii. Annoimme vastausaikaa tammikuun 2013 loppuun saakka, sillä puolessa välissä tammiukuuta annoimme vastaajille vielä kaksi viikkoa lisää vastausaikaa vähäisen vastausmäärän vuoksi. Vastauksia saimme yhteensä 18. Maaliskuussa lähetimme kyselyn sähköpostitse vielä Imatran ja Eksoten sosiaalitoimistoiden sekä perheyön työntekijöille. Aikataulusyistä annoimme heille vastausaikaa viikon. Vastauksia heiltä tuli 12, joten yhteensä vastauksia tuli 30.

6.3 Aineistonkeruutapa

Käytimme aineistonkeruumenetelmänä sähköpostitse lähetettävää kyselyä (Liite 1). Kysely toteutettiin sähköisen Webropol-kyselylomakkeen avulla, jonka lähetimme saatekirjeineen (Liite 2) tutkimusluvan antaneiden lastensuojelutoimipaikkojen johtajille, jotka ystävällisesti lähettivät kyselymme eteenpäin alaisinaan toimiville sosionomeille. Kyselylomakkeemme pohjana käytimme ”Sosionomi (AMK) vanhusten palveluiden osaajana – Selvitys sosionomien (AMK) työtehtävistä ja osaamisesta Etelä-Karjalassa”-opinnäytetyössä käytettyä lomaketta, mutta muokkasimme sitä hieman vastaamaan lastensuojelun työkenttää.

Webropol on selainpohjainen tiedonkeruuväline, jolla voi teettää kyselyitä sähköisessä muodossa internetin ja sähköpostin välityksellä. Webropoliin emme

olleet ennen kyselyn toteuttamista tutustuneet, mutta se osoittautui nopeaksi ja helppokäyttöiseksi työkaluksi. Vaikka Webropol oli helppokäyttöinen, pyysimme vielä opettajilta apua ja varmistimme kyselylomakkeemme toimivuuden ennen sen lähettämistä eteenpäin.

Kyselymme koostui kolmesta kokonaisuudesta: taustatiedot, monivalintakysymykset ja avoimet kysymykset. Taustatiedoissa kysyimme esimerkiksi sukupuolta, ikää ja työkokemusta, kun taas monivalinnoissa painotimme sosionomin ydinosaamista. Avoimissa kysymyksissä selvitimme, kuinka työtehtäviä voisi kehittää ja mikä sosionomin rooli on tulevaisuuden lastensuojelussa.

6.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen lähestymistapa riippuu tutkimusongelmasta sekä tutkimuksen tarkoituksesta. Lähestymistapa voi olla joko kvantitatiivinen eli määrällinen tai kvalitatiivinen eli laadullinen. Nämä kaksi lähestymistapaa voivat onnistuneesti täydentää toinen toisiaan. (Heikkilä 2010,16.)

Käytimme tutkimuksessamme kvantitatiivista sekä kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, vaikkakin pääpaino oli kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Syynä molempien menetelmien käyttöön oli se, että kyselylomakkeemme sisälsi sekä monivalinta- että avokysymyksiä.

Määrällinen analyysi

Kvantitatiivista tutkimusta käytetään melko paljon sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 130). Kvantitatiivinen tutkimus vastaa seuraaviin kysymyksiin: mikä, missä, paljonko ja kuinka usein. Sen otos on numeerisesti suuri ja edustava. Tutkittavaa ilmiötä kuvataan numeerisen tiedon pohjalta ja saatuja tuloksia voidaan havainnollistaa taulukoin tai kuvaajin. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla ei pystytä selvittämään asioiden syitä riittävän hyvin, vaan lähinnä kartoitetaan olemassa oleva tilanne. (Heikkilä 2010,16.)

Kyselylomake analysoitiin Webropol-ohjelman avulla, josta saimme analysoidun aineiston tallennettua muun muassa Microsoft Excel- sekä Word-tiedostomuodoissa. Aineisto oli analysoitu niin, että vastaukset olivat näkyvissä henkilömäärinä. Jotta aineisto olisi helpommin ymmärrettävissä, havainnollistimme sen palkki- ja piirakkakuviin, joiden tuloksia avasimme myös sanallisesti.

Laadullinen analyysi

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pyrkii lähtökohtaisesti todellisen elämän kuvaamiseen ja kohteen mahdollisimman kokonaisvaltaiseen tutkimiseen (Hirsjärvi ym. 2004, 152). Laadullinen tutkimus vastaa seuraaviin kysymyksiin: miksi, miten, millainen. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään yleensä pieniin otoksiin, mutta niitä pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti. Otokseen tutkittavat valitaan usein harkinnanvaraisesti, eikä tilastollisiin yleistyksiin pyritä. Kvalitatiivinen tutkimus sopii hyvin myös esimerkiksi toiminnan kehittämiseen. Yksi suurimmista eroista kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen menetelmän välillä on se, että kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto on yleensä tekstimuodossa toisin kuin kvantitatiivisessa. (Heikkilä 2010, 16–17.)

Kyselyn avovastaukset analysoitiin teemoittelun keinoin. Etsimme vastauksista toistuvia avainsanoja, joita yhdistimme suurimpiin kokonaisuuksiin muodostaen eri kategorioita. Alla on esimerkki vastauksesta, josta poimimme avainsanoja, jotka liittyvät sosionomien työtehtäviin.

*”Lastenkodin ohjaajan työhön kuuluu **perusarjen pyörittäminen**, omaohjattavan asioista huolehtiminen, vaatetus, toiveet, sopimukset. Perheen kanssa tehtävä **perhetyö**, keskustelut, **ajan tasalla pitäminen** lapsen asioissa. **asiakassuunnitelmaan** osallistuminen. **Tavoitteiden laatiminen** lapselle, tavoitteiden toteutumisen seuranta. **Yhteistyö** lapsen elämäänsä kuuluvien tahojen kanssa, koulu, terapia jne.”*

Tummennetut sanat ovat vastanneen sosionomin työtehtäviä. Näitä sanoja yhdisteltiin isompien kokonaisuuksien alle, joista lopulta muodostuivat sosionomin tämän hetkiset työtehtävät.

6.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettiset periaatteet, jotka liittyvät tiedon hankintaan ja julkistamiseen, ovat yleisesti hyväksytyjä ja niistä vallitsee laaja yksimielisyys. Tutkimuseettisiä periaatteita on noudatettava tutkimusaiheen valinnassa ja tutkimuksen koehenkilöiden kohtelussa. Jokaisessa tutkimuksen osavaiheissa on myös vältettävä epärehellisyyttä. (Hirsjärvi ym. 2004, 25–27.)

Tutkimusaihetta valitessa muodostuu usein seuraavia kysymyksiä: valitaanko vai vältetäänkö muodinmukainen aihe; valitaanko helppo mutta merkitykseltään vähäinen aihe; miten otetaan huomioon aiheen merkitys yhteiskunnalle. Pohdittaessa tutkimukseen osallistuvien henkilöiden kohtelua, tulee kiinnittää huomiota tiedonhankintatapoihin ja koejärjestelyihin. Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa on otettava selvää, kuinka henkilöiden suostumus hankitaan, mitä tietoa heille annetaan ja sisältyykö heidän osallistumiseensa riskejä. Tutkimusta toteuttaessa tulee olla rehellinen läpi tutkimusprosessin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei toisten tekstejä plagioida, tuloksia ei yleistetä kriittittömästi ja raportoinnin ei tule olla harhaanjohtavaa eikä puutteellista. (Hirsjärvi ym. 2004, 26–28.)

Opinnäytetyössämme noudatamme tutkimuksen eettisiä periaatteita. Vastaaminen kyselyymme on vapaaehtoista. Kysymyslomakkeessa olevat taustatietokysymykset olivat suurimmaksi osaksi vapaaehtoisia vastata. Näin varmistimme, että vastaajat pystyivät itse päättämään, mitkä taustatiedot he halusivat kertoa. Kyselylomakkeella saadut vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömänä, jolloin varmistamme vastaajien tunnistamattomuuden säilymisen. Opinnäytetyöraportissa ei tule tunnistettavasti esiin vastaajien henkilötietoja tai yksittäisen henkilön antamia vastauksia. Kun aineisto on analysoitu emmekä enää tarvitse aineistoa opinnäytetyötä varten, tuhoamme aineiston. Näin varmistamme, etteivät ulkopuoliset pääse käsiksi aineistoon.

Tutkimus on onnistunut, jos sen avulla saadaan luotettavia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Edustava ja tarpeeksi suuri otos ovat hyvin tärkeitä tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Myös vastausprosentin tulisi olla korkea ja kysymysten tulisi mitata oikeita asioita läpi koko tutkimusongelman. Hyvän tutkimuksen perusvaatimuksia onkin validiteetti eli pätevyys sekä reliabiliteetti eli luotettavuus. Validiteetilla tarkoitetaan mittarin kykyä mitata tutkittavaa ilmiötä eli toisin sanoen, voidaanko kysymysten avulla ratkaista tutkimusongelma. Reliabiliteetti taas tarkoittaa kykyä antaa ei-sattumanvaraisia vastauksia. (Heikkilä 2010, 29–30, 188; Hirsjärvi ym. 2004, 216.)

Lähetimme kyselyn sähköpostitse saatekirjeineen 14 eri lastensuojelutoimipaikkaan Etelä-Karjalassa. Tämän lisäksi lähetimme kyselyt myös Eksoten ja Imatran sosiaalitoimistoon ja perhetyöhön. 30 sosionomia vastasi kyselyymme. Emme kuitenkaan voi laskea vastausprosenttia, sillä tiedossamme ei ole tarkkaa lukemaa Etelä-Karjalan alueen sosionomeista, jotka työskentelevät lastensuojelussa. Emme voi yleistää tuloksia koskemaan koko Etelä-Karjalaa, mutta tulokset ovat kuitenkin suuntaa antavia.

7 Tulokset

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää sosionomien osaamista lastensuojelussa Etelä-Karjalan alueella. Tavoitteena oli myös saada monipuolinen kuva sosionomien osaamisesta lastensuojelussa, selvittää sosionomin valmiudet työskennellä kyseisellä työkentällä, kartoittaa organisaatioita, joihin sosionomit sijoittuvat lastensuojelunkentällä, ja heidän työtehtävänsä. Selvitimme myös, kuinka sosionomien työtehtäviä lastensuojelukentällä voi tulevaisuudessa kehittää.

Selvitys tehtiin sähköisenä Webropol-kyselynä. Kysely sisälsi kolme kokonaisuutta: taustatiedot, osaaminen ja työtehtävät sekä työtehtävien kehittäminen. Lähetimme kyselyn sähköpostitse saatekirjeineen 14 eri lastensuojelutoimipaikkaan Etelä-Karjalassa sekä Eksoten ja Imatran sosiaalitoimistoon ja perhetyöhön. 30 sosionomia vastasi kyselyymme.

7.1 Taustatiedot

Kaikki 30 kyselyyn vastannutta sosionomia olivat naisia. Heistä 13 oli 20–29-vuotiaita, seitsemän 30–39-vuotiaita ja kymmenen yli 40-vuotiasta. Kysymyseen nykyisestä työpaikasta vastasi 20 sosionomia. He olivat ilmoittaneet nykyisiksi työpaikoikseen julkisia ja yksityisiä lastensuojeluyksiköitä sekä perhekojeja. Vastanneita sosionomeja työskenteli lisäksi myös sosiaalihuollon lastensuojelussa ja perhetyössä sekä kolmannen sektorin järjestöissä. Nykyisessä työssään sosionomeista 14 oli työskennellyt 2–5 vuotta, 12 alle kaksi vuotta, kolme 6–9 vuotta ja yksi 10–15 vuotta. Vastaajista suurin osa (N=21) työskenteli työpaikallaan eri ohjaajan nimikkeillä, kuten sosiaaliohjaaja, lastensuojelun perhetyön ohjaaja ja lastenkodinohjaaja, ja loput olivat perhetyöntekijöitä sekä sosiaalityöntekijöitä.

Vastanneiden sosionomien työpaikoilla työskentelee monien ammattiryhmien edustajia. Eniten työpaikoilla työskenteli sosionomeja ja lähihoitajia, mutta myös sairaanhoitajia ja sosiaalityöntekijöitä oli jonkin verran. Muidenkin ammattiryhmien edustajia, esimerkiksi sosiaaliohjaajia ja liikunnanohjaajia, työskenteli monilla työpaikoilla.

Taulukko 1 sisältää avoimella kysymyksellä saatua tietoa kyselyyn vastanneiden sosionomien tämänhetkisistä asiakasryhmistä.

Asiakasryhmä	Asiakkuuden taustat
Lapset	Huostaanotto (pitkäaikainen sijoitus) Avohuolto Sijaishuolto
Nuoret	Jälkihuolto Tukea itsenäistymiseen Huostaanotto Avohuolto Sijaishuolto
Perheet, lähiverkosto	Lastensuojelun asiakkuus Perhetyö, arjen tuki
Kaiken ikäiset	Kriisityö, sosiaaliset hätätilanteet

Taulukko 1 Asiakasryhmät

Vastauksista ilmeni, että asiakasryhmät jakaantuvat vauvasta vaariin. Lapset ja nuoret muodostavat suurimmat asiakasryhmät, mutta palveluita on tarjolla myös lasten ja nuorten perheille sekä lähiverkostoille ja tarvittaessa myös muille apua tarvitseville ihmisille. Eniten työskenneltiin huostaanotettujen lasten ja nuorten parissa, mikä ilmeni suurimmassa osassa vastauksista.

Kyselyssä kysyttiin avokysymyksellä vastaajien ammattitutkintoa tai -tutkintoja ennen sosionomiopintoja. Useimmat vastanneista (N=8) olivat ylioppilastaustaisia, ja heistä kolme oli suorittanut lukion lisäksi myös ammatillisen tutkinnon. Suurimmaksi osaksi edeltävät tutkinnot ovat ylioppilastutkinnon lisäksi olleet opistotason tutkintoja, kuten lähihoitaja, päivähoitaja, sosiaaliohjaaja ja sosiaalikasvattaja. Muita vastauksista ilmi tulleita aiempia ammatteja oli muun muassa kodinhoitaja, lastenhoitaja, merkonomi, artesaani ja koulunkäyntiavustaja. Kaikista kyselyyn vastanneista sosionomeista kymmenen on kouluttautunut myös sosionomiopintojen jälkeen saamalla lisäkoulutusta. Heistä kaksi on suorittanut ylemmän AMK-tutkinnon ja kolme on suorittanut sosiaalialan maisteritutkinnon. Viisi vastanneista on käynyt erikoistumisopintoja vahvistaakseen osaamistaan ammatissaan.

Taulukossa 2 näkyy kyselyyn vastanneiden sosionomien tämänhetkisiä työtehtäviä sekä niiden sisältöjä. Taulukon vastaukset ovat poimittu avoimesta kysymyksestä, johon vastanneet sosionomit saivat omin sanoin kuvailla tämän hetkisiä työtehtäviään. Sosionomin työtehtävät ovat monipuolisia ja etenkin asiakkaan tukemisen eri muodot korostuivat vastauksissa. Tukemisen lisäksi useissa vastauksissa nousi esille myös yhteistyö eri verkostojen kanssa sekä käytännön kasvatustyö arjessa.

Tämän hetkiset työtehtävät	Sisältö
Arjen pyörittäminen	Kotityöt, säännöllinen ja turvallinen arki, lasten kanssa toimiminen
Kasvatustyö	Opetus, ohjaus, arjen opettelu asiakkaan kanssa
Hoito ja huolenpito	Lapsen perustarpeista huolehtiminen, lääkehoito
Yhteistyö	Vanhemmat, moniammatillinen, viranomaiset, koulu, lapsen harrastukset, työparityöskentely sosiaalityöntekijän kanssa
Tukeminen	Lapsi, nuori, perhe, vanhemmuus, kasvun ja kehityksen tukeminen, perhetyö, perheen jälleenyhdistäminen, omaohjaajuus, kuntoutus, jälkihuolto, jatkotuen tarpeen kartoitus
Kehitystyö	Oman yksikön kehittäminen, perhetyön kehittäminen, työn reflektointi työparin/työtovereiden kanssa
Dokumentointi	Asiakassuunnitelmat, tavoitteiden laatiminen ja toteutumisen seuranta
Päivystys	Sosiaalipäivystys, lastensuojelun päivystys, akuutissa sosiaalisessa häädässä auttaminen
Avohuollon tehtävät	Lastensuojelutarpeen selvitys ja perheen tilanteen arviointi, tukitoimien selvittäminen ja järjestäminen, perhetyö
Tukiperhetyö	Tuki- sekä sijaisperheiden rekrytointi ja koulutus, tukisuhteiden täyttäminen ja käynnistäminen, vapaaehtoisverkoston ylläpito, sijaisvanhempien tukityö, perhehoidossa olevien lasten asioiden hoitaminen
Esimiestyö	Perhetyön johtaminen

Taulukko 2. Tämän hetkiset työtehtävät

Taulukosta 3 nähdään, kuinka hyvin vastanneiden sosionomien mielestä heidän työtehtävänsä vastaavat sosionomin koulutusta asteikolla 1–5 (1 = ei yhtään ja 5 = erittäin hyvin).

Arvioi, kuinka hyvin työtehtäväsi vastaavat sosionomin koulutusta						
	5	4	3	2	1	
Erittäin hyvin	12	6	5	6	1	Ei yhtään

Taulukko 3. Kuinka hyvin työtehtävät vastaavat sosionomin koulutusta

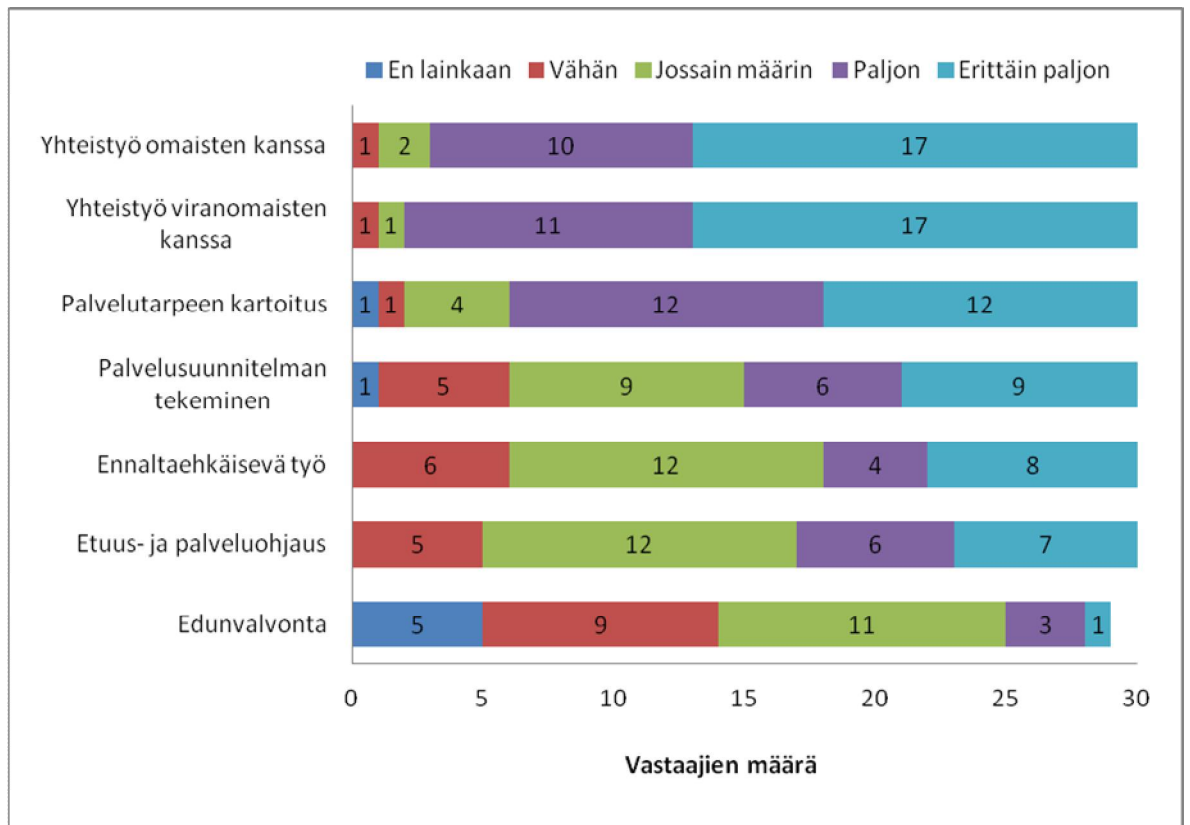
Suurin osa vastaajista (N = 12) oli sitä mieltä, että työtehtävät vastaavat koulutusta erittäin hyvin, kun taas toiseksi eniten vastauksia saivat asteikon arvot 4 (N = 6) ja 2 (N = 6). Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka suurimman osan mielestä työtehtävät vastaavat koulutusta erittäin hyvin tai hyvin, oli osa myös kuitenkin sitä mieltä, että työtehtävät vastaavat koulutusta vain jossain määrin tai vähän.

7.2 Sosionomien työtehtävät

Kyselylomakkeen monivalintakysymyksillä selvitettiin sosionomien työtehtäviä lastensuojelun kentällä Etelä-Karjalassa. Nämä monivalintakysymykset pohjautuivat sosionomin ydinosaamiseen, ja niissä pyydettiin vastaajia arvioimaan asteikolla 1–5 työtehtävien toteutumista kussakin kuudessa ydinosaamisalueessa.

Palvelujärjestelmäosaamisen työtehtävät

Kuviossa 1 nähdään, kuinka vastaajat ovat arvioineet asteikolla 1–5 (1=ei lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) työtehtäviensä toteutumista työssään. Kuvion numerot tarkoittavat vastaajien määrää. Vastaajia on yhteensä 30, lukuun ottamatta kohtaa ”Edunvalvonta”, johon on vastannut 29 vastaajaa.

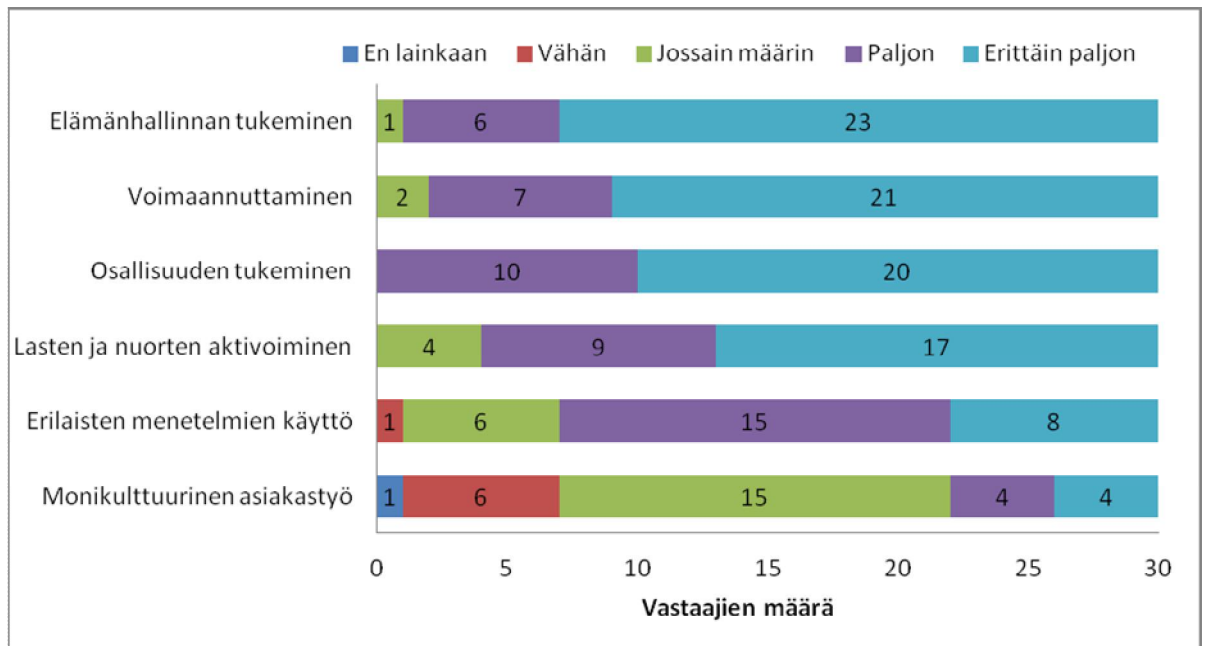

Kuvio 1. Palvelujärjestelmänosaaminen / työtehtävät

Vastanneiden sosionominen keskuudessa palvelujärjestelmäosaamisen työtehtävistä toteutuu eniten yhteistyö viranomaisten sekä omaisten kanssa (kuvio 1). Myös palvelutarpeen kartoitus on keskeistä monien vastaajien työssä. Edunvalvontaa puolestaan toteutuu selkeästi vähiten vastanneiden sosionomien työssä. Palvelusuunnitelman tekeminen, ennaltaehkäisevä työ sekä etuus- ja palveluohjaus puolestaan kuuluvat suurimmalla osalla vastaajista ainakin jossain määrin tämän hetkisiin työtehtäviin.

Asiakastyön osaamisen työtehtävät

Kuviossa 2 nähdään, kuinka vastaajat ovat arvioineet asteikolla 1–5 (1=ei lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) työtehtäviensä toteutumista työssään. Kuvion numerot tarkoittavat vastaajien määrää. Vastaajia on yhteensä 30.

Kuvio 2. Asiakastyön osaaminen / työtehtävät

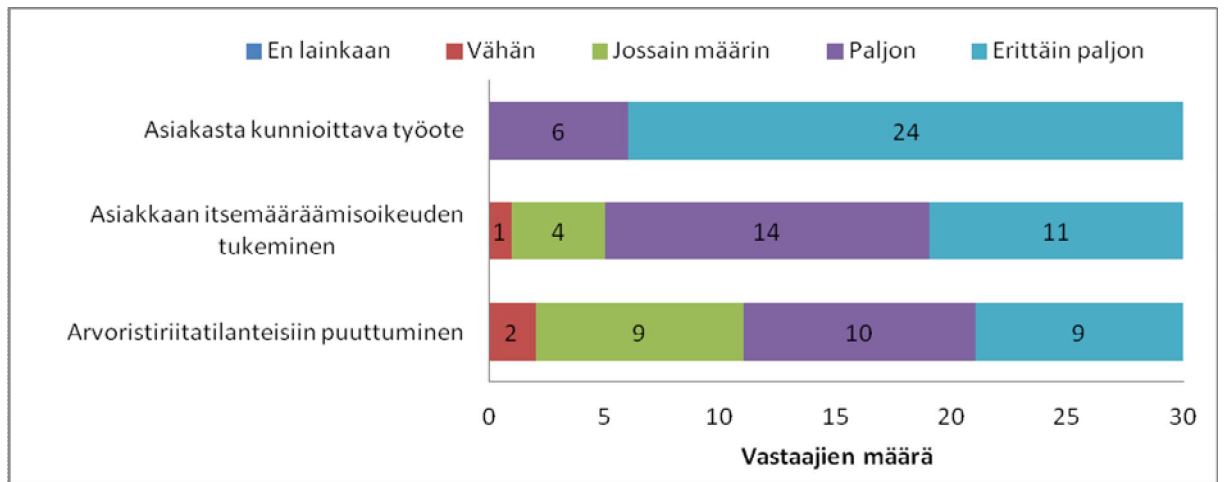
Asiakastyön osaamisen työtehtävistä tärkeimmiksi muodostuu elämönhallinnan tukeminen, voimaannuttaminen sekä osallisuuden tukeminen, sillä melkein kaikki vastaajat ovat vastanneet, että ne toteutuvat heidän työssään erittäin paljon tai paljon (kuvio 2). Myös lasten ja nuorten aktivoiminen sekä erilaisten menetelmien käyttö toteutuvat suurimmaksi osaksi erittäin paljon tai paljon vastaajien työssä.

Monikulttuurisen asiakastyön toteutumisessa oli selkeästi eniten hajontaa vastaajien kesken. Puolet vastanneista sosionomeista (N = 15) vastasi, että heidän työssään monikulttuurinen asiakastyö toteutuu jossain määrin. Seitsemän vastaajista koki, että monikulttuurinen asiakastyö toteutuu vähän (N=6) tai ei lainkaan (N = 1). Kahdeksan vastaajan mielestä monikulttuurista asiakastyötä on heidän työssään paljon (N = 4) tai erittäin paljon (N = 4).

Eettisen osaamisen työtehtävät

Kuviossa 3 nähdään, kuinka vastaajat ovat arvioineet asteikolla 1–5 (1=ei lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) työtehtäviensä

toteutumista työssään. Kuvion numerot tarkoittavat vastaajien määrää. Vastaa-
jia on yhteensä 30.

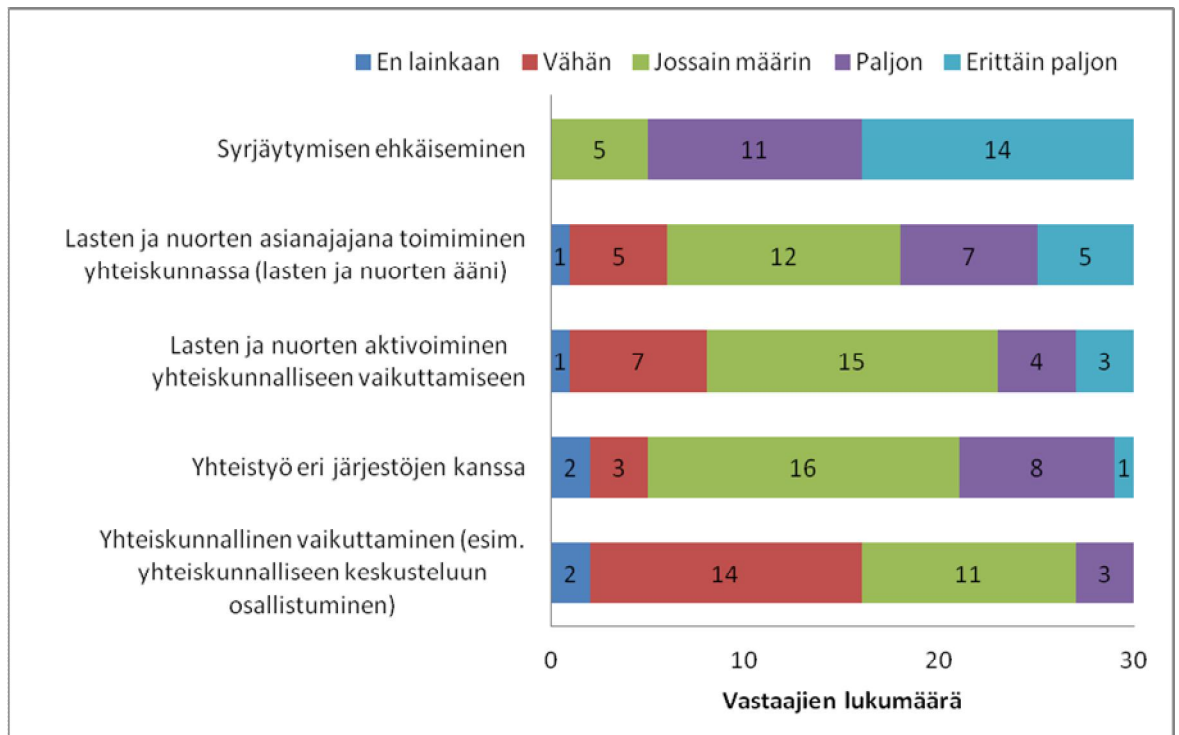

Kuvio 3. Eettinen osaaminen / työtehtävät

Asiakasta kunnioittava työote toteutuu erittäin paljon (N = 24) tai paljon (N=6) vastanneiden sosionomien eettisen osaamisen työtehtävissä (kuvio 3). Arvoristiriitatilanteisiin puuttumisessa sekä asiakkaan itsemääräämisoikeuden tukemisen toteutumisessa on havaittavissa enemmän hajontaa vastanneiden sosionomien kesken. Kuitenkin molemmissa kohdissa suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että näitä tehtäviä kuuluu heidän työtehtäviinsä paljon tai erittäin paljon.

Kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen työtehtävät

Kuviossa 4 nähdään, kuinka vastaajat ovat arvioineet asteikolla 1–5 (1=ei lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) työtehtäviensä toteutumista työssään. Kuvion numerot tarkoittavat vastaajien määrää. Vastaa-
jia on yhteensä 30.

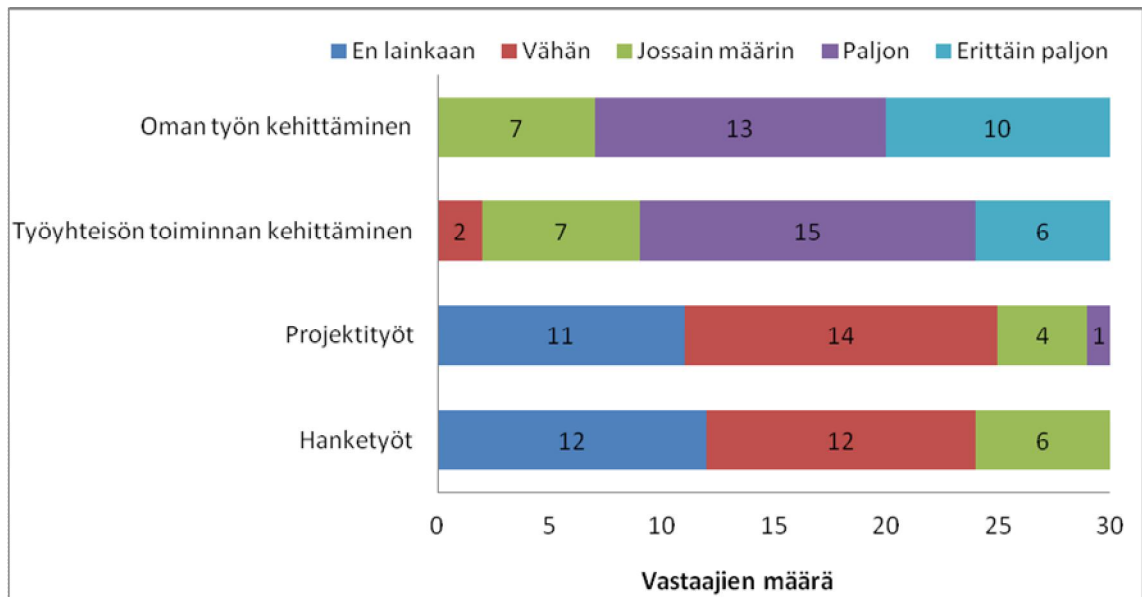

Kuvio 4. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen / työtehtävät

Kyselyyn vastanneet sosionomit kokevat, että syrjäytymisen ehkäiseminen toteutuu eniten heidän työssään kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen työtehtävistä (kuvio 4). Muiden työtehtävien kohdalla hajonta oli suuri. Lasten ja nuorten aktivoiminen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, yhteistyö eri järjestöjen kanssa sekä lasten ja nuorten asianajajana toimiminen yhteiskunnassa toteutuivat suurimmalla osalla vastaajista ainakin jossain määrin. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen taas sisältyi suurimman osan työtehtäviin vain vähän (N = 14) tai ei lainkaan (N = 2).

Tutkimuksellisen kehittämisosaamisen työtehtävät

Kuviossa 5 nähdään, kuinka vastaajat ovat arvioineet asteikolla 1–5 (1=ei lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) työtehtäviensä toteutumista työssään. Kuvion numerot tarkoittavat vastaajien määrää. Vastaajia on yhteensä 30.

Kuvio 5. Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen / työtehtävät

Vastanneiden sosionomien tutkimuksellisen kehittämisosaamisen työtehtävistä eniten toteutuu oman työn sekä työyhteisön toiminnan kehittäminen (kuvio 5). Hanketöiden ja projektitöiden toteutuminen on vastanneiden sosionomien työssä vähäistä, sillä suurin osa vastaajista vastasi niiden kuuluvan työtehtäviinsä vähän tai ei lainkaan.

Johtamisosaaminen työtehtävät

Kysymykseen johtamisosaamisen työtehtävistä vastasi kaksi sosionomia. Kysymyksessä selvitettiin, kuinka vastaajat arvioivat asteikolla 1–5 (1=ei lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) työtehtäviensä toteutumista työssään.

Esimiestehtävissä toimivien sosionomien työtehtäviin kuului eniten verkostotyötä sekä henkilöstöhallinnon tehtäviä. Molempia kuului työtehtäviin erittäin paljon tai paljon. Toisella vastaajista taloushallinnon tehtäviä kuului työnkuvaan erittäin paljon ja toisella jossain määrin. Markkinointia kuului selkeästi vähiten molempien vastaajien työnkuvaan.

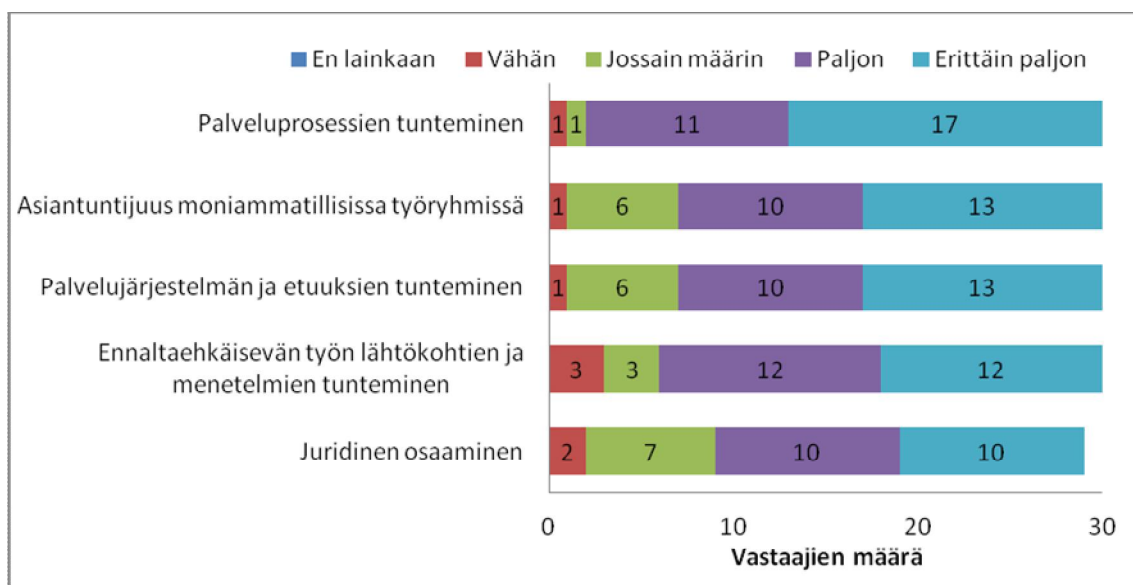
7.3 Sosionomien osaaminen

Kyselylomakkeen monivalintakysymyksillä selvitettiin sosionomien osaamista lastensuojelun kentällä Etelä-Karjalassa. Nämä monivalintakysymykset pohjautuivat sosionomin ydinosaamiseen ja niissä pyydettiin vastaajia arvioimaan asteikolla 1–5 osaamistaan eri työtehtävissä kussakin kuudessa ydinosaamisalueessa.

Palvelujärjestelmäosaaminen

Kuviossa 6 nähdään, kuinka vastaajat ovat arvioineet asteikolla 1–5 (1=en lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) tarvitsevansa eri osaamisalueita työssään. Kuvion numerot tarkoittavat vastaajien määrää.

Vastaajia on yhteensä 30, lukuun ottamatta kohtaa ”Juridinen osaaminen”, johon on vastannut 29 vastaajaa.

Kuvio 6. Palvelujärjestelmäosaaminen

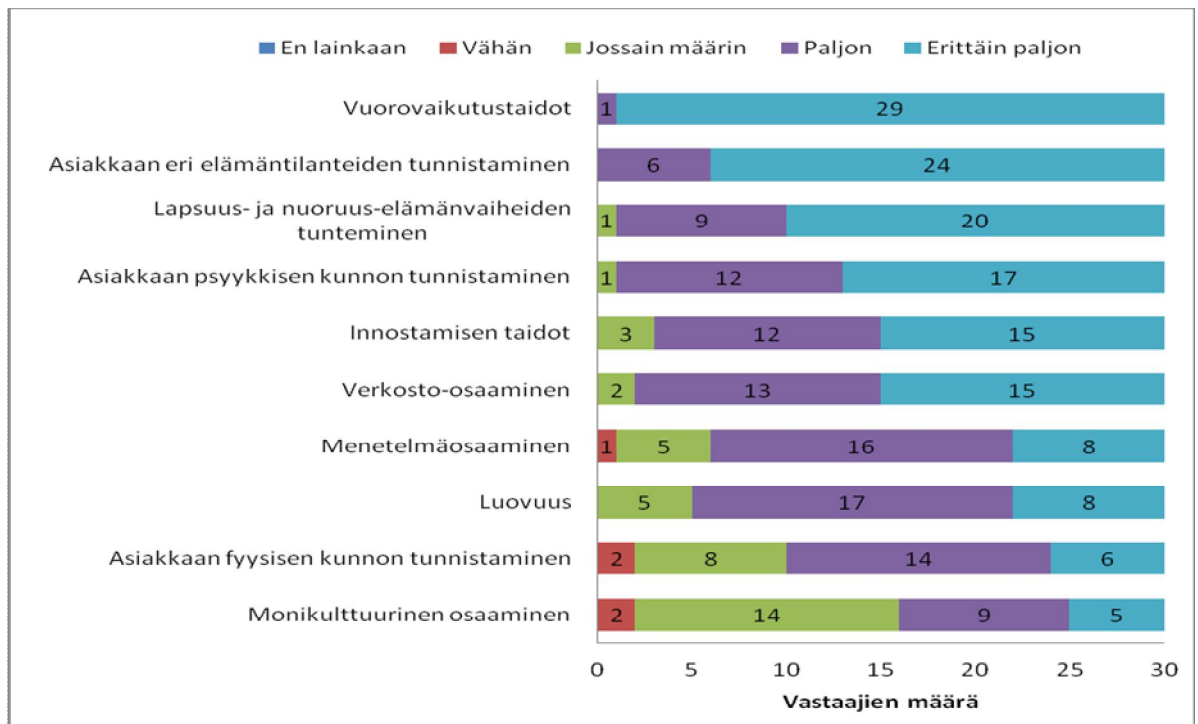
Eniten palvelujärjestelmäosaamisen työtehtävistä vastaajat kokevat tarvitsevansa työssään palveluprosessien tuntemista (kuvio 6). Muita palvelujärjestelmäosaamisen osaamisalueita, eli juridista osaamista, asiantuntijuutta moniammatillisissa työryhmissä, ennaltaehkäisevän työn lähtökohtien ja menetelmien

tuntemista sekä palvelujärjestelmän ja etuuksien tuntemista suurin osa vastaajista kokee tarvitsevansa paljon tai erittäin paljon. Eräs vastaajista koki myös tarvitsevansa erittäin paljon kriisityön osaamista.

Vastauksista näkee selkeästi, kuinka tärkeää sosionomien on nykypäivänä hallita palvelujärjestelmän tuntemus, sillä palveluohjauksesta muodostuu hiljalleen yhä keskeisempi osa sosionomien toimenkuvaa.

Asiakastyön osaaminen

Kuviossa 7 nähdään, kuinka vastaajat ovat arvioineet asteikolla 1–5 (1=en lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) tarvitsevansa eri osaamisalueita työssään. Kuvion numerot tarkoittavat vastaajien määrää. Vastaajia on yhteensä 30.

Kuvio 7. Asiakastyön osaaminen

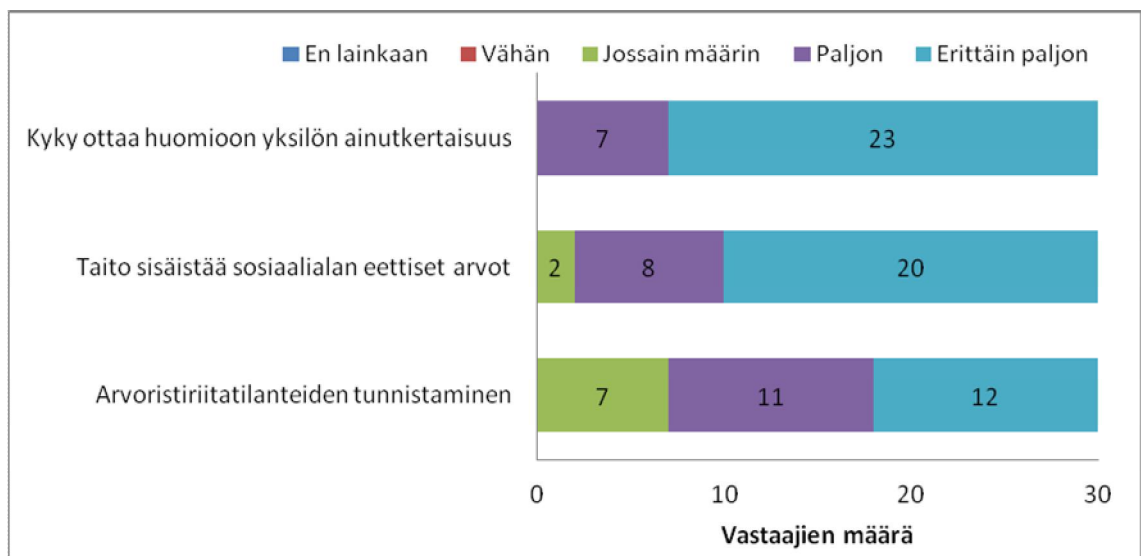
Tärkeimmäksi asiakastyön osaamisen osaamisalueeksi nousivat vuorovaikutustaidot (kuvio 7). Vuorovaikutustaidot tärkeimmäksi koki 30 vastaajasta 29. Seuraavaksi tärkeimmiksi osaamisalueiksi vastaajilla muodostuivat asiakkaan eri

elämäntilanteiden tunnistaminen, lapsuus- ja nuoruus-elämänvaiheiden tunteminen sekä asiakkaan psyykkisen kunnon tunnistaminen. Yksi vastaajista kokee myös kriisityön ja menetelmien osaamisen erittäin tärkeäksi.

Monikulttuurista osaamista vastanneet sosionomit eivät kokeneet tarvitsevansa niin paljoa kuin muita osa-alueita. Suurin osa vastaajista (N = 14) koki tarvitsevansa monikulttuurista osaamista jonkin verran, kun taas muita osaamisalueita vastaajat kokivat suurimmaksi osaksi tarvitsevansa erittäin paljon tai paljon.

Eettinen osaaminen

Kuviossa 8 nähdään, kuinka vastaajat ovat arvioineet asteikolla 1–5 (1=en lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) tarvitsevansa eri osaamisalueita työssään. Kuvion numerot tarkoittavat vastaajien määrää. Vastaajia on yhteensä 30.

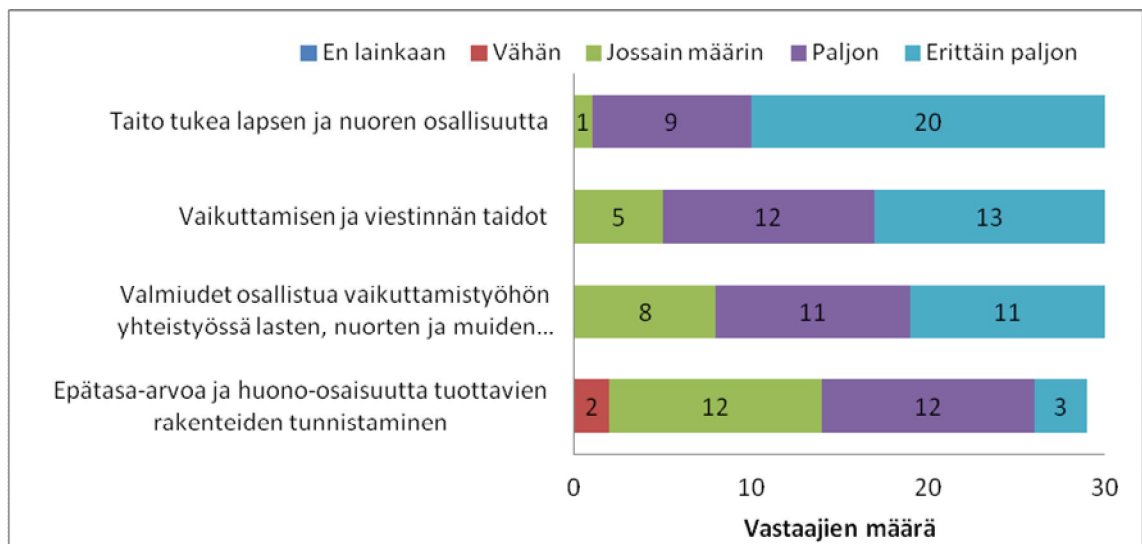
Kuvio 8. Eettinen osaaminen

Kyky ottaa huomioon yksilön ainutkertaisuus nousi tärkeimmäksi eettisen osaamisen osaamisalueeksi vastaajien keskuudessa, sillä kaikki 30 vastaajaa kokivat tarvitsevansa sitä erittäin paljon (N = 23) tai paljon (N = 7) (kuvio 8).

Myös taitoa sisäistää sosiaalialan eettiset arvot sekä arvostitilanteiden tunnistamista tarvittiin melkein kaikkien vastaajien mielestä erittäin paljon tai paljon.

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen

Kuviossa 9 nähdään, kuinka vastaajat ovat arvioineet asteikolla 1–5 (1=en lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) tarvitsevansa eri osaamisalueita työssään. Kuvion numerot tarkoittavat vastaajien määrää. Vastaajia on yhteensä 30, lukuun ottamatta kohtaa ”Epätasa-arvoa ja huono-osaisuutta tuottavien rakenteiden tunnistaminen”, johon on vastannut 29 vastaajaa.

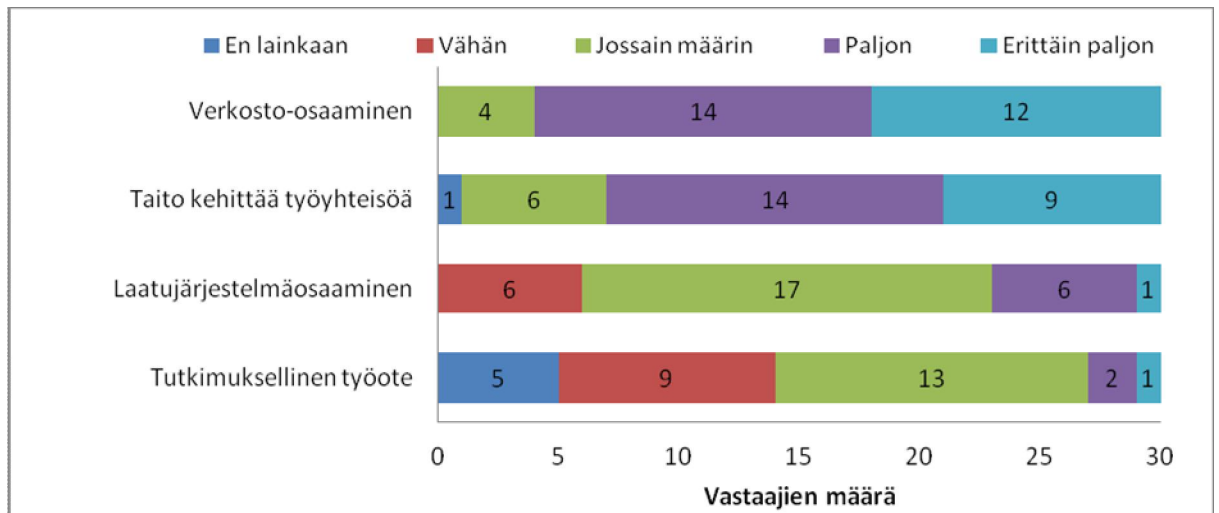

Kuvio 9. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen

Tärkein kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen osaamisalue vastanneiden sosionomien työssä oli taito tukea lapsen ja nuoren osallisuutta (kuvio 9). Myös vaikuttamisen ja viestinnän taidot sekä valmiudet osallistua vaikuttamistyöhön yhteistyössä lasten, nuorten ja muiden toimijoiden kanssa muodostuivat tärkeiksi osaamisalueiksi. Vähiten vastaajat tarvitsivat kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen osaamisalueista epätasa-arvoa ja huono-osaisuutta tuottavien rakenteiden tunnistamista.

Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen

Kuviossa 10 nähdään, kuinka vastaajat ovat arvioineet asteikolla 1–5 (1=en lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) tarvitsevansa eri osaamisalueita työssään. Kuvion numerot tarkoittavat vastaajien määrää. Vastaajia on yhteensä 30.

Kuvio 10. Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen

Verkosto-osaaminen ja taito kehittää työyhteisöä ovat tutkimuksellisen kehittämisosaamisen osaamisalueita, joita vastanneet sosionomit kokivat tarvitsevansa eniten työssään (kuvio 10). Laatujärjestelmäosaamista suurin osa vastanneista sosionomeista koki tarvitsevansa jossain määrin (N=17), kun taas tutkimuksellisen työotteen tarve oli vähäistä (N = 9) tai sitä ei tarvittu lainkaan (N = 5).

Johtamisosaaminen

Kysymykseen johtamisosaamisesta vastasi kaksi sosionomia. Kysymyksellä selvitettiin, kuinka vastaajat arvioivat asteikolla 1–5 (1=en lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon, 5=erittäin paljon) tarvitsevansa eri osaamisalueita työssään. Tärkeimmäksi johtamisosaamisen osaamisalueiksi nousi vastanneiden sosionomien kesken henkilöhallinnon johtamistaidot, ongelmanratkaisutai-

dot sekä päätöksentekotaidot, joita vastanneet kokivat tarvitsevansa erittäin paljon. Verkostoitumistaitoja sekä organisointitaitoja vastanneet sosionomit kokivat tarvitsevansa erittäin paljon tai paljon. Markkinointiosaamista koettiin tarvittavan jossain määrin ja taloushallinnon johtamistaitoja jossain määrin tai erittäin paljon.

7.4 Työn kehittämisen ja tulevaisuuden näkymiä

Kyselyn viimeinen osio käsitteli sosionomien koulutuksen riittävyttä ja työn arvostamista, työn kehittämistä sekä tulevaisuuden näkymiä. Osio sisälsi sekä monivalinta- että avokysymyksiä, joilla saimme vastauksia yhteen selvitystehtävistämme, eli sosionomien työtehtävien kehittämiseen tulevaisuudessa.

Osion ensimmäinen monivalintakysymys käsitteli sosionomin koulutuksen riittävyttä vastaajien tämän hetkisissä työtehtävissä. Vastanneista sosionomeista 23 koki sosionomikoulutuksen melko riittäväksi (N = 16) tai erittäin riittäväksi (N = 7) nykyisiin työtehtäviinsä. Vastaajista neljä taas koki sosionomikoulutuksen kohtalaiseksi (N = 5) tai melko riittämättömäksi (N = 1). Yksi vastaajista koki, ettei koulutus ollut lainkaan riittävä ja perusteli tätä seuraavasti:

”Sosiaalityöntekijän sijaisena toimimiseen ei riitä, työtehtävien uudelleen järjestäminen on tarpeen, esim. työparityöskentelyä on lisättävä merkittävästi”

(Vastaja 1)

Seuraavilla kysymyksillä selvitettiin sosionomien työn ja osaamisen arvostusta. 30 vastaajasta kaikki vastanneet arvostivat omaa työtään erittäin paljon (N=24) tai melko paljon (N = 6). Pyydettyessä vastaajia arvioimaan, kuinka paljon työpaikan muu henkilökunta arvostaa heidän osaamistaan, 67 % (N = 20) vastasi melko paljon (kuvio 11). Vastaajista 27 % (N = 8) koki työpaikan muun henkilöstön arvostavan sosionomin osaamista erittäin paljon ja 6 % (N = 2) kohtalaisesti. Kysyttäessä kuinka tarpeelliseksi sosionomit itse kokevat osaamisensa lastensuojelussa, vastasivat kaikki erittäin tarpeelliseksi (N = 25) tai melko tarpeelliseksi (N = 5).

Kuvio 11. Sosionomin osaamisen arvostaminen työpaikalla

Kysyttäessä sosionomin työnkuvan selkeydestä lastensuojelussa, suurin osa (N= 25) koki, että työnkuva on selkeä. Vain viisi vastasi, ettei työnkuva ole selkeä. Vastajat olivat perustelleet kielteistä vastaustaan muun muassa seuraavasti:

”Riippuu paljon siitä, missä lastensuojelun alueella sosionomina töitä tekee.....”

(Vastaja 2)

”Toimikuva ja menetelmät vaihtelevat kaupungittain, jokaisella oma tapa tehdä, riippuu verkostoista osaavatko hyödyntää, osaako itse lähteä liikkeelle.”

(Vastaja 3)

”Monet tekevät sostt:n sijaisuuksia, vaikka sosionomin osaaminen tulisi paremmin käytetyksi työparityössä sos.tt:n kanssa. Lisäksi lapsen kanssa työskenteilyä tulisi lisätä ja tässäkin sosionomin osaaminen on tarpeen.”

(Vastaja 1)

Suurin osa vastanneista sosionomeista (N = 20) oli sitä mieltä, ettei heidän saamansa palkka vastaa heidän koulutustaan ja työnsisältöään. Loput kymme-

nen taas olivat sitä mieltä, että palkka vastaa heidän koulutustaan ja työnsisältöään.

Taulukkoon 4 on kerätty vastauksia avokysymyksestä, jossa vastanneet sosionomit saivat vapaasti kertoa kuinka haluaisivat kehittää työtehtäviään.

Kehitettävää	Osa-alueet
Yhteistyö	Moniammatillinen, sosiaalityöntekijät, verkostot, työyhteisön kanssa käytävät palaverit
Koulutus	Erityisosaaminen ja lisäkoulutukset esim. mielenterveys- ja päihdepuoli, menetelmäosaaminen
Vastuu	Enemmän vastuuta, tilaa tehdä työtä, luottamista sosionomin osaamiseen
Kehittämistyöt	Työyhteisön kanssa tehtävä kehittämistyö, kehittämisvastuuta lisää, ryhmätoiminta
Resurssit	Aika, raha
Varhainen puuttuminen	Tilanteisiin puuttuminen

Taulukko 4. Työtehtävien kehittäminen

Vastauksista nousi selkeästi esiin kuusi kehitettävää kokonaisuutta: yhteistyö, koulutus, vastuu ja kehittämistyöt, resurssit sekä varhainen puuttuminen. Vastanneet sosionomit kaipasivat enemmän aktiivista yhteistyötä eri verkostojen kanssa, esimerkiksi moniammatillista yhteistyötä. Myös sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävää yhteistyötä haluttiin kehittää, mikä tuli ilmi esimerkiksi seuraavasta vastauksesta:

”Sosiaalityöntekijän kanssa työparina toimiminen laitoksesta käsin voisi olla yksi kehitettävä asia.”

(Vastaaaja 4)

Myös koulutusta ja erityisosaamista kaivattiin lisää. Lisäkoulutusta kaivattiin esimerkiksi menetelmäosaamisesta ja mielenterveys- ja päihdepuolelta. Myös

menetelmäosaamista lasten kanssa toimimiseen toivottiin enemmän. Koulutuksen ja erityisosaamisen tarvetta perusteltiin mm. seuraavin sanoin:

”Koulutuksessa käyty osaaminen tällä alueella on vain pintaraapaisu verrattuna siihen, mitä ammatissa tulee tarvitsemaan.”

(Vastaaja 5)

Vastauksissa tuli esille myös, että sosionomit kaipasivat lisää vastuuta. Myös tilaa tehdä omaa työtä sekä luottamista sosionomien osaamiseen toivottiin enemmän. Lisäksi vastanneet sosionomit toivoivat lisää työyhteisön kanssa tehtävää kehittämistyötä ja halusivat itselleen lisää kehittämisvastuuta. Vastanneet sosionomit kaipasivat myös enemmän resursseja. Lisää resursseja kaivattiin erityisesti sen vuoksi, että voitaisiin kehittää ja lisätä ryhmätoimintaa, kuten vertaistukiryhmiä. Vastanneet sosionomit kaipasivat myös riittävästi aikaa kirjaamiselle.

Vastauksista nousi esille myös varhainen puuttuminen ja sen kehittämisen tarpeet. Eräs vastaaja koki, että tilanteisiin pitäisi pyrkiä puuttumaan ajoissa, niin ettei tilanne ehtisi mennä siihen pisteeseen, ettei sille voi tehdä enää mitään.

Viimeisenä kysyttiin, kuinka vastaajat näkevät sosionomien sijoittumisen lastensuojelun tehtäviin tulevaisuudessa. Avovastauksista tuli ilmi, että suurin osa vastaajista koki sosionomien sijoittuvan lastensuojelutehtäviin tulevaisuudessa yhä enemmän ja olevan olennainen osa lastensuojelutyötä. Vastaajat uskoivat, että sosionomien koulutusta myös arvostetaan tulevaisuudessa enemmän, kunhan ymmärrys sosionomien koulutuksesta ja heidän taidoistaan lastensuojelun kentällä kasvaa. Tällä hetkellä sosionomien menetelmäosaamisen sekä palveluohjauksen on jo vastaajien mielestä havaittu olevan sosionomien vahvuuksia lastensuojelukentällä.

Eräs vastaajista kuvasi sosionomin roolia tulevaisuudessa seuraavasti:

”Koen, että moniammatillinen, eri koulutustaustoja omaavien ihmisten työyhteisö on vahvempi kuin samasta ammattiryhmästä koostuva työyhteisö. Sosionomi toimii muiden kasvatusalan ammattilaisten kanssa täydentävänä osana.”

(Vastaaja 6)

Myös muiden vastaajien mielestä moniammatillisuus lastensuojelun kentällä on tärkeää, sillä moniammatillisuutta ja erilaisia näkökulmia tarvitaan täydentämään toisiaan. Moniammatillisen yhteistyön lisäksi mainittiin myös sosionomin työskentelyn tärkeydestä sosiaalityöntekijän työparina. Sosiaalityöntekijän työparina toimimisen koettiin olevan oleellinen asia sosionomin työnkuvassa lastensuojelussa.

Eräs vastaajista pohti sosionomin sijoittumista lastensuojeluun tulevaisuudessa myös ennaltaehkäisevästä näkökulmasta:

”Päiväkotiin Sosionomi ennaltaehkäisevässä mielessä. Sosionomilla osaamista myös vanhempien kanssa tehtävään työhön.”

(Vastaaja 7)

Toisaalta osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että sosionomien osaamisen on laajennuttava, esimerkiksi lisä- ja erikoistumiskoulutuksen myötä, sillä haasteet lastensuojelukentällä tulevat kasvamaan. Sosionomin koettiin tarvitsevan lisätietoutta päihde- ja mielenterveyspuolelta sekä enemmän hoidollista koulutusta, kuten lääkehoitoa.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää sosionomien osaamista lastensuojelussa Etelä-Karjalan alueella. Tavoitteena oli saada monipuolinen kuva sosionomien osaamisesta lastensuojelussa ja selvittää sosionomin valmiudet työskennellä kyseisellä työkentällä. Tavoitteena oli myös kartoittaa, mihin organisaatioihin sosionomit lastensuojelussa sijoittuvat ja millaisia heidän tehtävänsä ovat työpaikoilla. Selvitimme myös, kuinka sosionomien työtehtäviä lastensuojelukentällä voi tulevaisuudessa kehittää.

Selvitys toteutettiin sähköisenä Webropol-kyselynä. Kyselyyn vastasi 30 sosionomia. Kyselyllä saadut vastaukset olivat monipuolisia ja saimme niiden avulla vastauksia selvityskysymyksiimme. Kyselyn vastausprosenttia ei voida määritellä, sillä emme tiedä Etelä-Karjalan alueella lastensuojelussa työskentelevien sosionomien tarkkaa määrää. Vastaajien määrästä voi kuitenkin päätellä, että moni sosionomi on halunnut kertoa mielipiteensä asiasta ja on näin ollen kokenut myös vastaamisen kyselyyn tärkeäksi. Työkenttänä lastensuojelu on jatkuvasti kehittyvä alue ja se on ollut myös mediassa viime aikoina paljon esillä yksittäisten tapausten vuoksi. Tämän vuoksi opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen ja tärkeä.

Sosionomien taustatiedot

Kyselyyn vastanneista sosionomeista kaikki ovat naisia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei lastensuojelussa työskentelisi miehiä ollenkaan, vaan he ovat todennäköisesti suorittaneet jonkin muun kuin sosionomikoulutuksen. Voimakas sukupuolijakauma tuli esiin myös viime vuonna valmistuneissa opinnäytetöissä Sosionomi (AMK) vanhusten palveluiden osaajana – Selvitys sosionomien (AMK) työtehtävistä ja osaamisesta Etelä-Karjalassa (Julkunen & Karels 2012) ja Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksen osaajana - Selvitys sosionomin (AMK) työtehtävistä ja osaamisesta Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa (Haiko & Talka 2012), joissa myös kaikki vastanneet sosionomit olivat naisia.

Tämä sai meidät pohtimaan, pitäisikö sosionomikoulutusta ”markkinoida” eri tavalla, jotta myös miespuoliset innostuisivat hakemaan sosionomikoulutukseen. Miehiä kuitenkin kaivataan myös sosiaalialan työkentille. Erityisesti lastensuojelussa ja varhaiskasvatuksessa olisi hyvä, että lapset saisivat myös ”miehen mallin”.

Vastanneista 30 sosionomista 17 on yli 30-vuotiaita. Silti 26 vastaajaa on työskennellyt nykyisessä työpaikassaan alle viisi vuotta. Nykyisessä työpaikassa vastanneet ovat siis yleisesti ottaen olleet suhteellisen vähän aikaa. Tämä voi selittyä esimerkiksi valmistumisen ajankohdasta; 20–29-vuotiaat sosionomit eivät ole ehtineet olemaan kauaa työelämässä ja toisaalta myös aikuispuolelta sosionomiksi kouluttautuneet ovat voineet valmistua vasta lähivuosina.

Sosionomikoulutus on useamman vastanneen ensimmäinen ammatillinen koulutus, sillä useimmilla on suoritettuna pelkästään ylioppilastutkinto. Suurimmalla osalla muista vastanneista on suoritettuna jokin sosiaalialan tutkinto, kuten lähihoitajan tutkinto, sosiaalikasvattajan tutkinto tai lastenhoitajan tutkinto. Näin ollen sosionomikoulutus on varmasti ollut monelle luonnollinen jatkumo lisäkoulutautumisen tullessa ajankohtaiseksi. Lisäksi on huomioitava, että useiden vanhojen ammattitutkintojen, kuten sosiaalikasvattajan ja sosiaaliohjaajan tutkintojen, tilalle on tullut sosionomikoulutus ja näin ollen monet ovat varmasti halunneet päivittää koulutuksensa.

Selvityksessä tuli esille myös, että sosionomit toimivat useilla eri nimikkeillä työpaikoillaan. Yleisin sosionomin työnimikkeistä oli ohjaaja, esimerkiksi sosiaaliohjaaja, lastenkodinohjaaja ja perhetyöohjaaja. Sosionomien työpaikoilla on selvityksen mukaan myös paljon eri ammattiryhmiä sosiaalityöntekijästä lähihoitajaan, eli sosionomi toimii hyvin moniammatillisissa työyhteisöissä.

Sosionomin työtehtävät ja osaaminen

Sosionomit työskentelevät lastensuojelussa niin yksityisissä kuin julkisissakin lastensuojelulaitoksissa. Tämän lisäksi heitä työskentelee perhekodeissa, sosiaalitoimistossa, perhetyössä sekä kolmannen sektorin yhdistyksissä. Asiakas-

ryhmä lastensuojelussa on kirjava, sillä työtä tehdään sekä lapsen että lapsen lähipiirin kanssa. Verratessa sosionomien lastensuojelun työtehtäviä esimerkiksi vanhusten parissa tehtävään työhön ovat erot suuret. Vanhusten palveluissa sosionomien työtehtävät ovat kovin hallintopainotteisia ja työtä tehdään paljon toimistolla paperitöiden merkeissä eikä asiakkaan luona. (Julkunen & Karels 2012,46.) Työ lastensuojelussa puolestaan on asiakaskeskeistä ja työtä tehdään suurimmaksi osaksi asiakkaiden parissa, vaikkakin työhön kuuluu myös dokumentointi ja paperitöitä.

Tarkasteltaessa sosionomien työtehtäviä selvityksessä tuli ilmi, että yhteistyö viranomaisten ja omaisten kanssa, asiakkaan ja omaisten tukeminen, asiakasta kunnioittava työote, syrjäytymisen ehkäisy ja oman työn kehittäminen toteutuvat sosionomien työssä eniten. Esimiestehtävissä toimivien sosionomien työssä toteutuvat edellä mainittujen lisäksi myös henkilöstöhallintoon ja verkostotyöhön liittyvät tehtävät.

Sosionomien antamat avovastaukset tämän hetkisistä työtehtävistä tukivat ydinosaamisen työtehtäviin liittyviä monivalintavastauksia. Ydinosaamisen yleisimmät työtehtävät toistuivat myös avovastauksissa. Näiden lisäksi myös kasvatustehtävät, arjen pyörittäminen sekä hoito ja huolenpito tulivat esiin monien vastanneiden sosionomien vastauksista.

On huomioitava lastensuojelun työkentän monimuotoisuus, joka näkyy erilaisina työympäristöinä. Kyselyyn vastanneet sosionomit työskentelevät hyvin erilaisissa paikoissa: yksityisissä ja kunnallisissa lastensuojelulaitoksissa, perhekodeissa, järjestöissä, sosiaalitoimistoissa sekä perhetyössä. Riippumatta siitä, toimii ko sosionomi esimerkiksi lastensuojelulaitoksessa vai sosiaalitoimistossa, kuuluu hänen työtehtäviinsä samat perustehtävät, eli yhteistyö, tukeminen, asiakkaan kunnioittaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen ja oman työn kehittäminen. Erottavina tekijöinä ovat kuitenkin laitoksessa ja perhekodeissa toimivien sosionomien kasvatukselliset tehtävät, joihin sisältyy myös arjen pyörittäminen sekä hoito ja huolenpito.

Lastensuojelussa työskentelevien sosionomien tärkeimpiä osaamisalueita ovat palveluprosessien tunteminen, vuorovaikutustaidot, kyky ottaa huomioon yksilön ainutkertaisuus, taito tukea lapsen ja nuoren osallisuutta sekä verkosto-osaaminen. Esimiestehtävissä työskentelevien tärkeimpiä osaamisalueita ovat myös päätöksentekotaidot, organisointitaidot sekä henkilöstöhallinnon johtamistaidot.

Sosionomien tärkeimmissä osaamisalueissa ei ollut yllättäviä vastauksia, sillä tärkeimmät osaamisalueet linkittyvät selkeästi heidän yleisimpiin työtehtäviinsä. Esimerkiksi vuorovaikutustaidot ovat tärkeä osa yhteistyötä asiakkaiden, omaisten ja viranomaisten kanssa. Taito tukea lasten ja nuorten osallisuutta on puolestaan olennainen osa syrjäytymisen ehkäisyssä ja asiakasta kunnioittavassa työotteessa tulee ottaa huomioon yksilön ainutkertaisuus.

Huomiomme kiinnittyi vastauksiin monikulttuurisuuden työtehtävistä ja siihen liittyvästä osaamisesta. Vastaaajista suurimman osan työtehtäviin sisältyy monikulttuurinen työ vain jonkin verran tai vähän. Noin puolet vastaaajista (N = 16) koki tarvitsevansa työssään monikulttuurista osaamista jonkin verran tai vähän. Etelä-Karjalan alueella on kuitenkin paljon maahanmuuttotautaisia perheitä, esimerkiksi sen vuoksi, että sijaitsemme rajantuntumassa. Näin ollen voisi päätellä, että lastensuojelussa monikulttuurisuus olisi ollut näkyvämmässä roolissa, kuin mitä selvityksessä tuli ilmi.

Vastanneista sosionomeista vain kaksi toimii esimiestehtävissä. Pohdimme, että syynä tähän voi olla esimerkiksi vähäinen työkokemus lastensuojelusta tai sosionomikoulutuksen riittämättömyys esimiestehtäviin.

Koulutuksen kehittäminen

Kaikista 30 vastanneesta kymmenen sosionomia on kouluttautunut vielä lisää sosionomiopintojensa jälkeen. Uskomme tämän viestivän siitä, että vastaajat ovat suurimmaksi osaksi kokeneet sosionomikoulutuksen antaneen hyvät perusvalmiudet toimia lastensuojelun eri työtehtävissä. Vastaaajista suurimman osan mielestä sosionomikoulutus vastasi myös hyvin nykyisiä työtehtäviä ja so-

sosionomikoulutuksen olevan riittävä nykyisiin työtehtäviin, jolloin on loogista, ettei kaksi kolmannesta vastaajista ole hankkinut lisäkoulutusta.

Vaikka useimmat vastaajat ovat tyytyväisiä sosionomikoulutuksen antamiin valmiuksiin, tuli selvityksestä kuitenkin ilmi, että monet kokevat saaneensa sosionomikoulutuksen aikana vain pintaraapaisen eri sosiaalialan työkentistä, kuten mielenterveys- ja päihdetyöstä. Lisäkoulutusta saaneista vastaajista puolet oli lisäkoulutuksella vahvistanut osaamistaan työtehtävissään, esimerkiksi suorittamalla avoimen yliopiston psyykkiseen hyvinvoinnin kurssin. Toinen puoli on jatko-opintojen kautta vahvistanut ammatillista osaamistaan kouluttautumalla esimerkiksi ylemmässä ammattikorkeakoulussa.

Itsekin koemme koulutuksen antavan vain perusvalmiudet työelämää varten. On totta, että koulutuksen aikana saatua tietoa tulee syventää itsenäisesti oimien tarpeiden mukaisesti ja lisäkoulutuksen tarve tulee eteen varmasti jossain vaiheessa työelämässä. Työkentältä on myös kantautunut tarve sosionomien lääkehoidolliselle osaamiselle. Lääkehoito olisi hyvä sisällyttää sosionomitutkintoon, sillä sosionomit ovat yhä enemmän tekemisissä sellaisten asiakkaiden kanssa, joilla on jonkinlainen lääkitys.

Sosionomien työnkuva

Sosionomit kokevat sosionomin osaamisen erittäin tarpeelliseksi lastensuojelussa, mikä tukee sitä, että he myös vastasivat arvostavansa työtään suuresti. Vastauksissa tuli esille, että työpaikan muun henkilöstön ei koeta arvostavan sosionomin työtä aivan yhtä paljon kuin sosionomit itse arvostavat.

Positiivista oli myös se, että vastanneista sosionomeista suurin osa oli sitä mieltä, että sosionomin työnkuva lastensuojelussa on selkeä. Myös ne vastaajat, joiden mielestä sosionomilla ei ole selkeää työnkuvaa lastensuojelussa, eivät kokeneet työnkuvaa täysin epäselväksi, vaan perustelivat epäselkeyttä työtehtävien monipuolisuudella ja vaihtelevuudella eri kaupunkien ja työpaikkojen välillä.

Sosionomeista kaksi kolmannelta oli tyytymättömiä saamaansa palkkaan suhteessa työn sisältöön ja koulutukseen. Omien kokemuksiemme pohjalta tiedämme, että lastensuojelutyö on henkisesti kuluttavaa ja palkan kuuluisi olla työn raskauden mukaista. Uskomme, ettei lastensuojelutyöstä saatava palkka ole kannuste hakeutumaan lastensuojelun kentälle, sillä vastaava rahallinen korvaus työstä on saatavilla myös muissakin sosiaalialan työtehtävissä. Koemmekin lastensuojelutyön olevan jollain tapaa ”sydämen asia”, jolloin työtä tehdään puhtaasti halusta auttaa ja henkilökohtaisesta ajatuksesta, että lastensuojelutyö on ”oma juttu”.

Työn kehittäminen ja tulevaisuuden näkymät

Tärkeimmiksi työtehtävien kehittämisen osa-alueiksi muodostui yhteistyö, koulutus, vastuu, resurssit, kehittämistyöt ja varhainen puuttuminen. Vastauksista tuli esille, että erityisesti sekä laitoksista käsin että sosiaalitoimistossa tehtävää yhteistyötä sosiaalityöntekijän kanssa haluttaisiin kehittää. Moni vastaajista olikin sitä mieltä, että sosionomien osaamista tulisi hyödyntää työparityöskentelynä sosiaalityöntekijän kanssa.

Sosionomit toivoivat myös enemmän luottamusta sosionomin osaamiseen lastensuojelussa. Koemme, että opinnäytetyömme konkretisoi sosionomien osaamista lastensuojelussa, jonka taas uskomme tuovan luottamusta sosionomien osaamiseen.

Suurin osa vastaajista koki, että sosionomeilla on tulevaisuudessa yhä suurempi rooli lastensuojelun työtehtävissä ja arvostus koulutusta kohtaan kasvaa, kun sosionomin ammattinimike tulee tutummaksi. Osa vastaajista kuitenkin koki, että sosionomien osaamisen on laajennuttava lastensuojelutyön kasvavien haasteiden vuoksi.

Opinnäytetyön hyödynnettävyys

Opinnäytetyötämme ja saamiamme tuloksia voi hyödyntää työelämässä. Tuloksista tulee ilmi, että sosionomeilla on laajaa ja monipuolista osaamista, jota voi

hyödyntää esimerkiksi lastensuojelutyössä. Opinnäytetyömme avulla sosionomit saavat myös lisää näkyvyyttä työnantajien silmissä, mikä taas vahvistaa sosionomien ammatti-identiteettiä.

Saimaan ammattikorkeakoulu voi myös hyödyntää saamiamme tuloksia sosionomikoulutuksen kehittämisessä, sillä vastauksista tuli ilmi monia hyviä ehdotuksia koulutuksen parantamiseksi.

Opinnäytetyömme on jatkoa vuonna 2012 ilmestyneille opinnäytetöille, jotka selvittivät sosionomien osaamista ja työtehtäviä vanhustyössä sekä varhaiskasvatuksessa. Tällä hetkellä ollaan selvittämässä myös sosionomien osaamista ja työtehtäviä vammaistyössä. Jatkotutkimuksina voisi selvittää sosionomien osaamista ja työtehtäviä sekä päihde- ja mielenterveyspuolella että monikulttuurisessa työssä. Näin saataisiin tietoa sosionomien rooleista eri työkentillä, mikä lisäisi entisestään tietoutta sosionomien koulutuksesta ja heidän osaamisestaan.

Taulukot

Taulukko 1. Asiakasryhmät s. 32

Taulukko 2. Tämän hetkiset työtehtävät s. 34

Taulukko 3. Kuinka hyvin työtehtävät vastaavat sosionomin koulutusta s. 35

Taulukko 4. Työtehtävien kehittäminen s. 48

Kuviot

Kuvio 1. Palvelujärjestelmänosaaminen / työtehtävät s.36

Kuvio 2. Asiakastyön osaaminen / työtehtävät s.37

Kuvio 3. Eettinen osaaminen / työtehtävät s.38

Kuvio 4. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen / työtehtävät s.39

Kuvio 5. Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen / työtehtävät s.40

Kuvio 6. Palvelujärjestelmäosaaminen s.41

Kuvio 7. Asiakastyön osaaminen s.42

Kuvio 8. Eettinen osaaminen s.43

Kuvio 9. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen s.44

Kuvio 10. Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen s.45

Kuvio 11. Sosionomin osaamisen arvostaminen työpaikalla s.47

Lähteet

Haiko, E. & Talka, K. 2012. Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksen osaajana
Selvitys sosionomin (AMK) työtehtävistä ja osaamisesta
Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaa-
lialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö

Heikkilä T. 2010. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Julkunen, H. & Karels, R. 2012. Sosionomi (AMK) vanhusten palveluiden osaa-
jana – Selvitys sosionomien (AMK) työtehtävistä ja osaamisesta Etelä-
Karjalassa. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opin-
näytetyö.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. 2009. Ammattina sosio-
nomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki, käytäntö ja soveltaminen. Helsinki. Edita.

Sarvimäki, P. & Siltaniemi, A. (toim.). 2007. Sosiaalihuollon ammatillisen henki-
löstön tehtävärakennesuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja
2007:14.

Hovi-Pulsa, R., Rantanen, T., Rouhiainen-Valo, T. & Tietäväinen, S. 2010. So-
sionomi (AMK) –tutkinto.

http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/ Luettu 24.9.2012

Viinamäki Leena (toim.) 2010. Sosionomin ammatti ja työ 2010–2025. Havainto-
ja ja päätelmiä sosionomien (AMK ja ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvoin-
tiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sar-
ja A: Raportteja ja tutkimuksia 3/2010.

http://www.sosiaaliportti.fi/File/a6f75ef5-b309-4d25-90ef-c0cc531057a8/Viinamaki_A_3_2010.pdf Luettu 8.10.2012

Ensi- ja turvakotien liitto

http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/asiaa_lastensuojelusta/mita_lastensuojelu_on/ Luettu 24.10.2012

Talentia RY

http://www.talentia.fi/talentia/jasenyhdistykset/sosiaalipedagogit_talentia_ry/jasenoisto/sosionomi_amk Luettu 8.4.2013

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/> Luettu 2.10.2012

Opetusministeriö. Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta.2007.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/tr43.pdf?lang=fi> Luettu 24.9.2012

Saimaan ammattikorkeakoulun sosiaalialan esite
http://www.saimia.fi/fi-FI/images/docs/ko_esitteet/sosiaaliala.pdf
Luettu 29.9.2012

Saimaan ammattikorkeakoulun internetsivut
<http://www.saimia.fi/fi-FI/koulutustarjonta/sosiaali-ja-terveysala/sosiaaliala>
Luettu 29.9.2012

Sosiaali- ja terveysministeriö
http://www.stm.fi/sosiaali_ ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu
Luettu 24.10.2012

Liitteet

Liite 1

KYSELYLOMAKE

Valitse sopiva vastausvaihtoehto ja rastita se. Avoimissa kysymyksissä kirjoita vastauksesi sille varatulle alueelle.

Taustatiedot

1. Sukupuoli
Mies
Nainen
2. Ikä
20-29v.
30-39v.
40-49v.
50-v. ->
3. Nykyinen työpaikka (Ei pakollinen)

4. Kuinka kauan olet työskennellyt nykyisessä työssäsi?
Alle 2v.
2-5v.
6-9v.
10-15v.
yli 15v.
5. Työnimike _____
6. Työpaikan henkilökunnan henkilömäärä
- lähihoitaja _____ hlö
- sosionomi _____ hlö
- sosiaalityöntekijä _____ hlö
- sairaanhoitaja _____ hlö
- muu _____ hlö
- Jos vastasit muu, mitä? _____
7. Lyhyt kuvaus asiakasryhmästä _____
8. Ammatillinen tutkinto/tutkinnot ennen sosionomiopintoja

9. Jatko/ammattillinen lisäkoulutus sosionomiopintojen jälkeen
- ylempi amk
- sosiaalityön maisterikoulutus
- erikoistumisopinnot
- muu, mikä? _____

10. Lyhyt kuvaus tämän hetkisistä työtehtävistä

11. Arvioi, kuinka hyvin työtehtäväsi vastaavat sosionomin koulutusta?

Erittäin hyvin 5 4 3 2 1 Ei yhtään

Seuraavien kohtien tarkoituksena on selvittää, mitä osaamista tarvitset työtehtävissäsi ja millaisissa työtehtävissä työskentelet.

Arvioi asteikolla 1-5 kuinka paljon tarvitset erilaista osaamista työssäsi sekä arvioi asteikolla 1-5 mitkä työtehtävät toteutuvat työssäsi.

1. PALVELUJÄRJESTELMÄOSAAMINEN

Arvioi asteikolla 1-5 kuinka paljon tarvitset seuraavia osaamisalueita työssäsi?

<u>Osaaminen</u>	En lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Palvelujärjestelmän ja etuuksien tunteminen	1	2	3	4	5
Ennaltaehkäisevän työn lähtökohtien ja menetelmien tunteminen	1	2	3	4	5
Asiantuntijuus moniammatillisissa työryhmissä	1	2	3	4	5
Palveluprosessien tunteminen	1	2	3	4	5
Asiakkaan palvelutarpeen tunnistaminen	1	2	3	4	5
Juridinen osaaminen	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

Arvioi asteikolla 1-5 mitkä työtehtävät toteutuvat työssäsi?

<u>Työtehtävät</u>	Ei lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Etuus- ja palveluohjaus	1	2	3	4	5
Ennaltaehkäisevä työ	1	2	3	4	5
Yhteistyö viranomaisten kanssa	1	2	3	4	5
Yhteistyö omaisten kanssa	1	2	3	4	5
Palvelutarpeen kartoitus	1	2	3	4	5
Palvelusuunnitelman tekeminen	1	2	3	4	5
Edunvalvonta	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

2. ASIAKASTYÖ

Arvioi asteikolla 1-5 kuinka paljon tarvitset seuraavia osaamisalueita työssäsi?

<u>Osaaminen</u>	En lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Vuorovaikutustaidot	1	2	3	4	5
Luovuus	1	2	3	4	5
Monikulttuurinen osaaminen	1	2	3	4	5
Menetelmäosaaminen	1	2	3	4	5
Lapsuus- ja nuoruus-elämänvaiheiden tunteminen	1	2	3	4	5
Verkosto-osaaminen	1	2	3	4	5
Asiakkaan eri elämäntilanteiden tunnistaminen	1	2	3	4	5
Asiakkaan fyysisen kunnon tunnistaminen	1	2	3	4	5
Asiakkaan psyykkisen kunnon tunnistaminen	1	2	3	4	5
Innostamisen taidot	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

Arvioi asteikolla 1-5 mitkä työtehtävät toteutuvat työssäsi?

<u>Työtehtävät</u>	Ei lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Monikulttuurinen asiakastyö	1	2	3	4	5
Erialaisten menetelmien käyttö	1	2	3	4	5
Lasten ja nuorten aktivoiminen	1	2	3	4	5
Elämänhallinnan tukeminen	1	2	3	4	5
Osallisuuden tukeminen	1	2	3	4	5
Voimaannuttaminen	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

3. EETTINEN OSAAMINEN

Arvioi asteikolla 1-5 kuinka paljon tarvitset seuraavia osaamisalueita työssäsi?

<u>Osaaminen</u>	En lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Kyky ottaa huomioon yksilön ainutkertaisuus	1	2	3	4	5
Taito sisäistää sosiaalialan eettiset arvot	1	2	3	4	5
Arvoristiriitatilanteiden tunnistaminen	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

Arvioi asteikolla 1-5 mitkä työtehtävät toteutuvat työssäsi?

<u>Työtehtävät</u>	Ei lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Asiakkaan itsemääräämisoikeuden tukeminen	1	2	3	4	5
Asiakasta kunnioittava työote	1	2	3	4	5
Arvoristiriitatilanteisiin puuttuminen	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

4. YHTEISKUNTAOSAAMINEN

Arvioi asteikolla 1-5 kuinka paljon tarvitset seuraavia osaamisalueita työssäsi?

<u>Osaaminen</u>	En lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Epätasa-arvoa ja huono-osaisuutta tuottavien rakenteiden tunnistaminen	1	2	3	4	5
Vaikuttamisen ja viestinnän taidot	1	2	3	4	5
Taito tukea lapsen ja nuoren osallisuutta	1	2	3	4	5
Valmiudet osallistua vaikuttamistyöhön yhteistyössä lasten, nuorten ja muiden toimijoiden kanssa	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

Arvioi asteikolla 1-5 mitkä työtehtävät toteutuvat työssäsi?

<u>Työtehtävät</u>	Ei lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Syrjäytymisen ehkäiseminen	1	2	3	4	5
Yhteistyö eri järjestöjen kanssa	1	2	3	4	5
Yhteiskunnallinen vaikuttaminen (esim. yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen)	1	2	3	4	5
Lasten ja nuorten asianajajana toimiminen yhteiskunnassa (lasten ja nuorten ääni)	1	2	3	4	5
Lasten ja nuorten aktivoiminen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

5. TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMISOSAAMINEN

Arvioi asteikolla 1-5 kuinka paljon tarvitset seuraavia osaamisalueita työssäsi?

<u>Osaaminen</u>	En lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Tutkimuksellinen työote	1	2	3	4	5
Taito kehittää työyhteisöä	1	2	3	4	5
Verkosto-osaaminen	1	2	3	4	5
Laatujärjestelmäosaaminen	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

Arvioi asteikolla 1-5 mitkä työtehtävät toteutuvat työssäsi?

<u>Työtehtävät</u>	Ei lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Oman työn kehittäminen	1	2	3	4	5
Työyhteisön toiminnan kehittäminen	1	2	3	4	5
Hanketyöt	1	2	3	4	5
Projektityöt	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

6. JOHTAMISOSAAMINEN

Toimitko esimies- tai johtotehtävissä?

Kyllä

Ei (Jos vastasit ei, paina "seuraava")

Arvioi asteikolla 1-5 kuinka paljon tarvitset seuraavia osaamisalueita työssäsi?

<u>Osaaminen</u>	En lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Päätöksentekotaidot	1	2	3	4	5
Organisointitaidot	1	2	3	4	5
Ongelmanratkaisutaidot	1	2	3	4	5
Verkostoitumistaidot	1	2	3	4	5
Markkinointiosaaminen	1	2	3	4	5
Henkilöstöhallinnon johtamistaidot	1	2	3	4	5
Taloushallinnon johtamistaidot	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

Arvioi asteikolla 1-5 mitkä työtehtävät toteutuvat työssäsi.

<u>Työtehtävät</u>	Ei lainkaan	Vähän	Jossain määrin	Paljon	Erittäin paljon
Henkilöstöhallinnon tehtävät	1	2	3	4	5
Taloushallinnon tehtävät	1	2	3	4	5
Markkinointi	1	2	3	4	5
Verkostotyö	1	2	3	4	5
Muu mikä _____	1	2	3	4	5

7. OMAN TYÖN KEHITTÄMINEN – TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

Onko sosionomin koulutus ollut riittävä nykyisissä työtehtävissäsi?

Erittäin riittävä

Melko riittävä

Kohtalainen

Melko riittämätön

Ei lainkaan riittävä, miksi? _____

Arvostatko itse omaa työtäsi?

Erittäin paljon

Melko paljon

Kohtalaisesti

Hyvin vähän

En lainkaan, miksi? _____

Arvioi minkä verran työpaikkasi muu henkilöstö arvostaa sosionomin osaamista?

Erittäin paljon

Melko paljon

Kohtalaisesti

Hyvin vähän

Ei lainkaan, miksi? _____

Kuinka tarpeelliseksi koet sosionomin osaamisen lastensuojelussa?

Erittäin tarpeelliseksi

Melko tarpeelliseksi

Kohtalaisen tarpeelliseksi

Melko tarpeettomaksi

En lainkaan tarpeelliseksi, miksi? _____

Onko sosionomin työnkuva mielestäsi selkeä lastensuojelussa?

Kyllä

Ei, miksi? _____

Vastaako saamasi palkka mielestäsi työsi sisältöä ja koulutusta?

Kyllä

Ei

Miten haluaisit kehittää työtehtäviäsi?

Miten näet tulevaisuudessa sosionomin sijoittuvan lastensuojelun tehtäviin?

Saatekirje

Sosiaali- ja terveysala, Sosiaalialan koulutusohjelma

Hyvä lastensuojelun ammattilainen,

Olemme Saimaan ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) - opiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä koskien Etelä-Karjalan lastensuojelua. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää lastensuojelussa työskentelevien sosionomien osaamista ja työtehtäviä. Lisäksi kartoitamme, miten sosionomin työtehtäviä voidaan kehittää tulevaisuudessa.

Kyselyyn vastaamalla sinulla on mahdollisuus vaikuttaa sosionomien työn kehittämiseen ja työllistymiseen. Jokaisen vastaaminen on selvityksen onnistumisen kannalta erittäin tärkeää. Selvitys tehdään oheisella Webropol -kyselyllä. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista. Antamasi vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä. Opinnäytetyöraportissa ei tule tunnistettavasti esiin vastaajien henkilötietoja tai yksittäisen henkilön antamia vastauksia

Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 20 minuuttia.

Pyydämme sinua vastaamaan kyselyyn viimeistään perjantaihin 18.01.2013 mennessä.

Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi!

Ystävällisin terveisin,

Akseli Haltio & Emmi Nikkonen
Sosionomi-opiskelijat (AMK)

p. *** *****

akseli.haltio@student.saimia.fi